

Religion och utveckling

Svenska kyrkan som utvecklingsaktör
– i går, i dag, i morgon

En fördjupningsrapport från Act Svenska kyrkan

Innehåll

Sammanfattning	3
Summary in English	6
1. Inledning	9
2. En historisk tillbakablick	10
3. Teologiska utgångspunkter	12
4. Religion och utveckling	15
5. Religion och mänskliga rättigheter	22
6. Act Svenska kyrkan som utvecklingsaktör	26
7. Avslutning	31
Ordlista	33
Fotnoter	35

© Act Svenska kyrkan 2024

Artikelnummer: SK24271

Omslagsbild: Bilden visar medlemmar i koptiska kyrkan i Egypten. Fotograf: Magnus Aronson/Ikon

Redaktörer: Gunnel Axelsson Nycander och Emilie Weiderud

Act Svenska kyrkan är Svenska kyrkans internationella bistånds- och utvecklingsverksamhet. Tillsammans med andra kyrkor, organisationer och frivilliga arbetar Act Svenska kyrkan långsiktigt mot fattigdom, förtryck och orättvisor och agerar snabbt vid katastrofer. Tack vare lokala samarbeten är arbetet effektivt och handlingskraftigt.

svenskakyrkan.se/act

Sammanfattning

I denna skrift ger vi en fördjupad analys av vad det innebär att Act Svenska kyrkan är en trosbaserad och människorättsbaserad utvecklings- och biståndsaktör. Syftet är att öka förståelsen för religiösa organisationer som utvecklingsaktörer och bidra till Act Svenska kyrkans dialog med beslutsfattare och samarbetspartner.

En historisk tillbakablick

Act Svenska kyrkans rötter finns dels i Svenska kyrkans mission (SKM) som bildades 1874, dels i Lutherhjälpen som grundades i efterkrigstidens Europa. Medan de flesta kyrkorna i världen bedriver internationellt arbete genom självständiga organisationer är Act Svenska kyrkan en integrerad del av kyrkan. SKM:s missionsuppdrag byggde på en helhetssyn, där det goda budskapet, evangeliet, inte enbart handlade om att etablera kyrkor och församlingar, utan också om att bidra till en god samhällsutveckling genom att exempelvis etablera skolor och sjukhus. Många av de utsända var kvinnor. Missionen bidrog till att skapa ett brett engagemang i Sverige för människor i andra delar av världen och lade grunden för det statliga biståndet.

Samtidigt präglades missionen inte sällan av den tidens koloniala mentalitet. Fram till mitten av 1900-talet dominerade föreställningen om att de kristna missionärerna kom med kunskap till de okunniga. Under senare delen av 1900-talet utvecklades i stället uppfattningen att mission är något som vi alla deltar i. Numera använder Svenska kyrkan begreppen *kyrkorelationer* eller *kyrkosamverkan* snarare än *kyrkomission* för att beskriva relationerna som tidigare burits genom SKM. Dessa ord vittnar om ett ömsesidigt partnerskap och en vilja att komma ifrån över- och underordning. I början av 2000-talet integrerades SKM och Lutherhjälpen gradvis i Svenska kyrkans verksamhet på nationell nivå vilket har lett fram till det internationella arbete som idag heter Act Svenska kyrkan.

Teologiska utgångspunkter

Act Svenska kyrkan förstår begreppet **mission** (från latinets *missio*, sändning) utifrån den teologiska tanken om Guds mission, *Missio Dei*, som betyder att det är Gud som handlar i kärlek till världen, inte kyrkorna som

kommer med Gud. Kyrkan finns som en gemenskap sänd av Gud med uppdraget att, i Jesus efterföljd, göra Guds kärlek synlig i världen. Act Svenska kyrkan bedriver inte mission som syftar till att försöka få människor att ändra sin religiösa tillhörighet.

Diakoni (grekiska för *tjänst*) är kyrkans uppgift att tjäna alla människor oavsett tro, tradition eller bakgrund. En viktig del av det diakonala uppdraget är att ifrågasätta strukturer som ökar människors utsatthet, så kallad profetisk diakoni. I globala ekumeniska sammanhang används begreppet *ekumenisk diakoni* för kyrkors och trosbaserade organisationers samarbete i humanitärt arbetet såväl som i utvecklingssamarbete.

Ekumenik handlar om relationer mellan olika kristna samfund, men också om relationer med samfund från andra religioner. Den ekumeniska rörelsen kännetecknas både av gemensamt arbete i frågor kring fred, rättvisa och skapelsens integritet och av en enhetssträvan i teologiska lärofrågor. Idag är en av de främsta uppgifterna för den ekumeniska rörelsen att bereda trygga samtalsrum för etiska frågor som kyrkorna har olika uppfattningar om. Relationer mellan kyrkor är inte beroende av åsiktsgemenskap, kyrkor som intar olika teologiska ståndpunkter fortsätter att vara i relation till varandra och kan samtidigt arbeta för en förändring. Svenska kyrkan viger exempelvis kvinnor till präster samtidigt som vi står i relation till kyrkor som inte gör det.

Svenska kyrkans hållning är öppen för att **andra religiösa traditioner** kan vara vägar till Gud, även om vår utgångspunkt är kristen tro utifrån en luthersk tradition och en folkkyrklig bakgrund. Act Svenska kyrkan samarbetar med såväl religiösa institutioner och trosbaserade organisationer som sekulära människorättsorganisationer och kan därmed bidra till att bygga broar, dialog och samverkan inom specifika tematiska områden.

Kyrkor och andra trosgemenskaper är en del av det **offentliga rummet**, dels genom möten, samtal och handling, dels genom synliga byggnader och begravningsplatser. Svenska kyrkans förståelse är att trosgemenskapers uppgift är att delta i, men inte dominera, det offentliga rummet som inte ska styras av någon enskild religion eller ideologi, och där alla ska kunna delta utan diskriminering. Svenska kyrkan

är idag en engagerad aktör i civilsamhället och har en given röst bland andra i det offentliga samtalet om hur det goda samhället skall organiseras och hur Sveriges roll i världen bör utformas.

Religion och utveckling

I bistånds- och utvecklingsarbetet ansågs det länge att människors religiösa övertygelser och tillhörighet med tiden skulle bli överflödiga eller upphöra i offentligheten. Denna bild har under senare år förändrats radikalt. Det är idag tydligt att religion har förblivit betydelsefull i både den privata och offentliga sfären – särskilt i de delar av världen där utvecklingsarbete sker.

Religion har makt och inflytande över människors känslor, tankar och ageranden. Å ena sidan kan tro och religiösa övertygelser vägleda, befria och trösta människor och stärka ansvarstagande för det egna livet, samhället och omvärlden. Å andra sidan kan de förtrycka och stigmatisera människor och utnyttja människors sårbarhet. Religiöst inspirerade sociala rörelser kan befria och stärka människor, men också splittra samhällen. Act Svenska kyrkan vill främja trosföreställningar och trobaserade handlingar som bidrar till religionens positiva kraft för människovärdet och samhällsutvecklingen.

Globalt sett dominerar religiösa aktörer som motarbetar kvinnors och hbtq-personers deltagande och rättigheter, inklusive sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR). Det finns samtidigt många andra religiösa aktörer som, utifrån sina teologiska ställningstaganden, främjar dessa gruppers rättigheter.

Trosbaserade aktörer har stor betydelse för den sociala sammanhållningen och kan i vissa områden vara den enda institutionen med lokal närvaro. 40 procent av all hälsovård i Afrika söder om Sahara tillhandahålls av religiösa aktörer.

Religiösa aktörer är moraliska skyldighetsbärare. I länder där familjerätten är delegerad från staten till religiösa samfund är de också juridiska skyldighetsbärare.

Religiösa aktörer kan vara mycket framgångsrika opinionsbildare som inspirerar och mobiliserar människor till att verka tillsammans för förändring. Kyrkornas arbete för klimaträttvisa och mot sexuell och genusbaserat våld är exempel på hur tron motiverar arbetet för hållbar utveckling.

Medan forskare tidigare använt begrepp som "särart" och "mervärde" för att beskriva religiösa aktörers bidrag till utveckling talas det idag oftare om religiösa aktörers "distinkta bidrag" i specifika

sammanhang och situationer. Organisatorisk styrka i form av *lokal förankring* med djupgående lokal kännedom, *stark motivation* att tjäna människor och samhällen, samt *inflytande över värderingskapande sammanhang* som skolor och familjer är några exempel på sådana specifika bidrag.

Religion och mänskliga rättigheter

Kyrkornas engagemang för människors lika värde har varit en viktig inspirationskälla för framväxten av rättighetstanken och de mänskliga rättigheterna. Inom alla religioner finns det människor, riktningar, företrädare och aktörer som anser att de mänskliga rättigheterna är förenliga med deras religiösa uppfattningar. Samtidigt finns det sådana som menar att de mänskliga rättigheterna står i konflikt med deras religiösa övertygelser. Religionernas relation till mänskliga rättigheter är därför inte entydig.

Det finns en stor samstämmighet mellan de värderingar som genomsyrar de mänskliga rättigheterna och de värderingar som uttrycks i de olika religiösa traditionerna. Men det finns också skillnader. Medan individens egenmakt, självständighet och integritet står i fokus för de mänskliga rättigheterna, betonar flera religiösa aktörer kollektivet och plikten framför individen och dess rättigheter. Begrepp som "rättvisa" snarare än "rättigheter" och "mänsklig värdighet" snarare än "mänskliga rättigheter" kan användas för att bygga broar mellan religiösa och människorättsliga sammanhang.

Religions- och övertygelsefriheten ger varje person rätt att själv bestämma vad hen tror och inte tror på. Den ger varje person rätt att leva sitt liv i enlighet med sin övertygelse, skydd från religiöst och sekulärt tvång att tro eller utöva tro på ett sätt som hen själv inte vill, samt skydd från diskriminering på grund av dessa val. Religions- och övertygelsefriheten *skyddar enskilda individer och grupper, inte själva tron eller övertygelsen*. I princip finns det därför ingen konflikt mellan å ena sidan religions- och övertygelsefrihet och å andra sidan kvinnors och hbtq-personers tillgång till mänskliga rättigheter. I praktiken uppstår det dock konflikter när religiösa aktörer hävdar att religionsfriheten legitimerar diskriminering av kvinnor eller hbtq-personer.

Act Svenska kyrkan som utvecklingsaktör

Act Svenska kyrkan är en trosbaserad och människorättsbaserad utvecklings- och biståndsaktör. Verksamheten står på teologisk grund, samtidigt som den bedrivs utifrån vedertagna principer för

humanitärt arbete och utvecklingssamarbete. Tron är vår identitet, vår drivkraft och vår vision, det vi är, och de mänskliga rättigheterna vägleder hur vi arbetar.

Vi ser en tydlig roll för kyrkor och kyrkorelaterade utvecklingsorganisationer i arbetet med att stärka människors delaktighet både som aktiva deltagare i kyrkorna och som rättighetsbärare och medborgare i samhället. Omsorgen om Skapelsen och arbetet för en utveckling inom planetens gränser är en allt större dimension av vårt arbete.

Act Svenska kyrkan arbetar alltid genom lokala eller lokalt förankrade samarbetspartner. Många av

partnerrelationerna, inte minst till olika kyrkor, är långsiktiga och syftar till förändring för människor som lever i utsatthet och fattigdom. Act Svenska kyrkans verksamhet ska formas på ett sätt som bidrar till att flytta makt och resurser till lokala aktörer.

På den globala nivån är Act Svenska kyrkan medlem i och samarbetar strategiskt med Kyrkornas världsråd, Lutherska världsförbundet och ACT-alliansen. Individuellt och gemensamt har dessa tre allianser hög legitimitet, bred medlemsbas, länkar mellan teori, policy och praktik samt närvaro från lokal till global nivå.

Act Svenska kyrkans utgångspunkter

Act Svenska kyrkan

- Act Svenska kyrkan använder sin röst i samhället för att stärka omsorg om skapelsen, påtala människors utsatthet, uppmärksamma orsaker till utsattheten, samt utkräva ansvar.
- följer de mänskliga rättigheterna och arbetar enligt principerna för det människorättsbaserade arbetssättet.
- för dialog med religiösa aktörer vars tolkningar och praktiker inte erkänner mänskliga rättigheter fullt ut.
- följer det humanitära imperativet och de humanitära principerna i det humanitärt inriktade arbetet.
- arbetar för religions- och övertygelsefrihet så att människor och samhällen kan leva i fredlig samexistens.
- främjar teologisk utbildning och reflektion för att stärka religiösa aktörers förutsättningar att agera som relevanta samhällsaktörer.
- arbetar för ett gott samarbete mellan sekulära och religiösa utvecklingsaktörer.

Summary in English

In this document, we provide an in-depth analysis of what it means that Act Church of Sweden is both a faith-based and a human rights-based development and humanitarian actor. The aim is to increase understanding of faith-based organisations as development actors and to contribute to Act Church of Sweden's dialogues with decision makers and partners.

A historical retrospective

Act Church of Sweden partly derives from the Church of Sweden's Mission, which was established in 1874, but also from the Church of Sweden Aid (*Luther-hjälpen*) which was founded in post-war Europe. While most churches in the world conduct international work through separate agencies, Act Church of Sweden is an integral part of the church. The Church of Sweden Mission was based on a holistic view, where the good news, the gospel, was not only about establishing churches and congregations for believers, but also about contributing to social development by, for example, establishing schools and hospitals. Many of those who were sent out as missionaries around the world were women. The mission contributed to creating a broad commitment in Sweden to people in other parts of the world and laid the foundation for the government's development cooperation.

At the same time, mission was not infrequently characterized by the colonial mentality of the time. Until the middle of the 20th century, the notion that the Christian missionaries brought knowledge to the ignorant dominated. During the latter part of the 20th century, the alternative view that mission is something that we all participate in emerged. Nowadays, the Church of Sweden uses the terms *church relations* or *church cooperation* rather than *church mission* to describe the relationships that were previously embodied through the Church of Sweden Mission. These words testify to a mutual partnership and a willingness to get away from perspectives of superiority and inferiority. In the early 2000s, the Church of Sweden Mission and the Church of Sweden Aid were integrated as the core mandate of Church of Sweden in the church order as the joint work for mission and diakonia and part of the central office the Church of Sweden, which has led to the international work that is today called Act Church of Sweden.

Theological starting points

Act Church of Sweden's understanding of the concept of **mission** (from the Latin *missio*, sending) is based on the theological idea of God's mission, *Missio Dei*, which means that it is God who acts in love for the world, not the churches who bring God. The church exists as a community sent by God with the mission to make God's love visible in the world, in imitation of Jesus. Act Church of Sweden does not carry out mission which aims to influence people to change their religious affiliation.

Diakonia (Greek for "service") is the church's task to serve all people regardless of faith, tradition, or background. An important part of the diaconal mission is to question structures that increase people's vulnerability, so-called prophetic diakonia. In global ecumenical contexts, the concept of *ecumenical diakonia* is used to describe the cooperation of churches and faith-based organisations in humanitarian work and in development cooperation.

Ecumenism is about relationships between different Christian denominations, but also about relationships with other religious communities. The ecumenical movement is characterized both by joint engagement in matters of peace, justice and the integrity of creation and by a striving for unity in matters of dogmatic theology. It is at the core of the ecumenical movement to open safe spaces for conversations about ethical questions on which the churches have different views. Relations between churches are not dependent on commonality of opinion; churches that take different theological positions can continue to have relations with each other and at the same time work for change. The Church of Sweden, for example, ordains women as priests, while we have relations with churches that do not.

The Church of Sweden's stance is open to the fact that **other religious traditions** can lead to God, even if the Christian faith, grounded in the Lutheran tradition, is our point of departure. Act Church of Sweden cooperates with religious institutions and faith-based organisations as well as secular human rights organisations and can thus contribute to building bridges, dialogue, and collaboration within specific thematic areas.

Churches and other faith communities are part of the **public space**, both through encounters, con-

versations and activities as well as through visible buildings and burial places. The Church of Sweden's understanding is that faith communities' task is to participate in, but not dominate, the public space that should not be controlled by any single religion or ideology, and where everyone should be able to participate without discrimination. The Church of Sweden is a committed actor in civil society and has a crucial voice among others in the public conversation about the organisation of society and the role of Sweden in the world.

Religion and development

In international aid and development work, it was considered for a long time that people's religious beliefs and affiliations would eventually become redundant or cease to be public. This picture has changed radically in recent years. It is clear today that religion has remained significant in both the private and public spheres – especially in those parts of the world where development cooperation takes place.

Religion is an animating force and has power and influence over people's feelings, thoughts and actions. On the one hand, faith and religious beliefs can guide, liberate and comfort people and strengthen responsibility for one's own life, society and the outside world. On the other hand, they can oppress and stigmatize people and exploit people's vulnerability. Religiously inspired social movements can liberate and empower people, but also divide societies. Act Church of Sweden wants to promote beliefs and faith-based actions that contribute to religion's positive power for human value and societal development.

Globally, religious actors who oppose the participation and rights of women and LGBT people, including sexual and reproductive health and rights (SRHR), dominate. At the same time, there are many other religious actors who, based on their theological positions, promote the rights of these groups.

Faith-based actors are of great importance for social cohesion and in some areas may be the only institution with a local presence. 40 percent of all health care in sub-Saharan Africa is provided by religious actors.

Religious actors are moral duty bearers. In countries where family law is delegated from the state to religious communities, they are also legally duty-bearers.

Religious actors can be very successful leaders in society, who inspire and mobilize people to work together for change. The churches' work for climate

justice and against sexual and gender-based violence are examples of how faith motivates involvement in the work for sustainable development.

While researchers previously used concepts such as "added value" to describe the contribution of religious actors to development, today it is more often spoken of as the "distinct contribution" of religious actors in specific contexts and situations. *Organizational strength* in the form of local anchoring with deep local knowledge, *strong motivation* to serve people and communities, as well as *influence over value-creating contexts* such as schools and families are some examples of such specific contributions.

Religion and human rights

The churches' commitment to the equal value of people has been an important source of inspiration for the development of the concept of rights and of the human rights. Within all religions there are people, trends, representatives and actors who believe that human rights are compatible with their religious beliefs. At the same time, there are those who believe that human rights are in conflict with their religious beliefs. The relationship between religions and human rights is therefore not clear-cut.

There is a great agreement between the values that pervade human rights and the values that are expressed in the various religious traditions. But there are also differences. While the individual's empowerment, independence and integrity are the focus of human rights, several religious actors emphasize the collective and the duty before the individual and his rights. Concepts such as "justice" rather than "rights" and "human dignity" rather than "human rights" can be used to build bridges between religious and human rights contexts.

Freedom of religion and belief (FORB) gives each person the right to decide for himself what he believes and does not believe. It gives every person the right to live his life in accordance with his beliefs, protection from religious and secular coercion to believe or practice in a way that he does not want, and protection from discrimination based on those choices. FORB *protects individuals and groups, not the faith or belief itself*. In principle, there is therefore no conflict between, on the one hand, FORB and, on the other hand, women's and LGBTQ people's access to human rights. In practice, however, conflicts arise when religious actors claim that the religious freedom legitimizes discrimination against women or LGBTQ people.

Act Church of Sweden as development actor

Act Church of Sweden's work has theological foundations, at the same time as it is conducted in accordance with accepted principles for effective development cooperation and humanitarian work. Faith is our identity, our driving force and our vision, who we are, and human rights guide how we work.

We see a clear role for churches and church-related development organizations in the work to strengthen people's participation both as active participants in the churches and as rights bearers and citizens in society. The care for Creation and the work for development within the planetary boundaries is an ever-increasing dimension of our work.

Act Church of Sweden always works through local or locally anchored partners. Many of the partner relationships, not least with different churches, are long-term and aim at change for people living in vulnerability and poverty. Act Church of Sweden's activities shall therefore be shaped in a way that contributes to shifting power and resources to local actors.

At the global level, Act Church of Sweden is a member of and cooperates strategically with the World Council of Churches, the Lutheran World Federation and the ACT Alliance. Individually and jointly, these three alliances have high legitimacy, a broad membership base, links between theory, policy and practice and a presence from local to global level.

The starting points of Act Church of Sweden

Act Church of Sweden:

- uses its voice in the public space to strengthen care for creation, highlight human vulnerability, draw attention to the causes of this vulnerability, and demand accountability.
- follows human rights and works according to the principles of the human rights-based approach.
- engages in dialogue with religious actors whose interpretations and practices do not fully recognize human rights.
- follows the humanitarian imperative and the humanitarian principles in the humanitarian work.
- works for freedom of religion and belief so that people and societies can live in peaceful coexistence.
- promotes theological education and reflection in order to strengthen the conditions of religious actors to be relevant actors in society.
- works for good cooperation between secular and religious development actors.

1. Inledning

Svenska kyrkans historia som utvecklingsaktör går längre tillbaka än för många andra som i dag är verksamma inom området. Act Svenska kyrkans rötter finns dels i Svenska kyrkans mission, som bildades 1874, dels i Lutherhjälpen som grundades i efterkrigstidens Europa. Historien har gett Act Svenska kyrkan viktiga lärdomar och perspektiv.

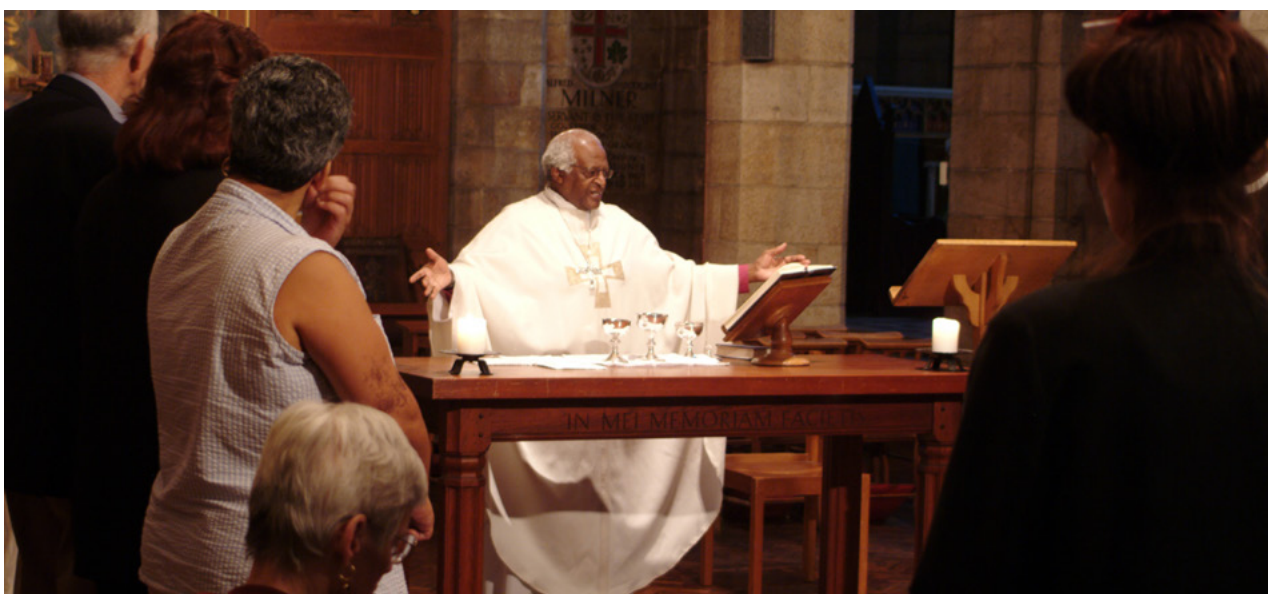
Act Svenska kyrkans arbete är en integrerad del av Svenska kyrkans liv och organisation. Att vara en kyrka som också är en professionell utvecklingsaktör och humanitär aktör är att i sig själv förkroppsliga religion och utveckling. Medan de flesta kyrkor i världen bedriver internationellt arbete genom självständiga missionsorganisationer, diakoniinstitutioner eller kristna biståndsorganisationer, är Act Svenska kyrkan en integrerad del av Svenska kyrkan.

Denna rapport beskriver Act Svenska kyrkans förståelse av och ställningstaganden om religionens roll i utvecklingsprocesser och religiösa aktörers inflytande i utvecklingsarbete. Den synliggör också Svenska kyrkans identitet i samarbetet med religiösa och sekulära aktörer i humanitära insatser, långsiktigt utvecklingssamarbete, påverkansarbete och policydialog. Dokumentet syftar till att öka förståelsen för religiösa organisationer som utvecklingsaktörer och bidra till Act Svenska kyrkans dialog med beslutsfattare och samarbetspartner. Det riktar sig till besluts-

fattare och andra som arbetar med internationella utvecklingsfrågor, liksom till en intresserad allmänhet.

Kapitel 2 inleds med en kort historik över framväxten av religiösa aktörer som utvecklingsaktörer, med särskilt fokus på föregångarna till Act Svenska kyrkan. Som kyrka använder vi begrepp som kommer ur den teologiska traditionen, vid sidan av de som även används av andra utvecklingsaktörer. *Mission* och *diakoni* och är sådana begrepp, och de kan tolkas på många olika sätt. I kapitel 3 beskriver vi Svenska kyrkans ställningstaganden kring dessa begrepp. Vi förklarar också Svenska kyrkans syn på *ekumenik* och *religionsdialog*, samt *kyrkans roll i det offentliga rummet*.

Kapitel 4 presenterar centrala frågeställningar kring samspelet mellan religion och utveckling samt om religiösa aktörers roll i utvecklingsprocesser. I kapitel 5 diskuteras förhållandet mellan religion och mänskliga rättigheter, med ett särskilt fokus på religions- och övertygelsefriheten, inklusive dess relation till genusrättvisa. I kapitel 6 beskrivs Svenska kyrkans roll som utvecklingsaktör och humanitär aktör, och i kapitel 7 sammanfattas utgångspunkterna för Act Svenska kyrkan som religiös och människorättsbaserad biståndsaktör. Allra sist finns en förklarande ordlista för att underlätta läsning och förståelse. Ambitionen är att dokumentet ska kunna läsas utan särskilda förkunskaper om vare sig religion eller utveckling.

Kyrkor spelade en avgörande roll i kampen för demokrati i Sydafrika, både inom landet och i mobiliseringen av stöd från omvärlden. På bilden ärkebiskop Desmond Tutu i anglikanska katedralen i Kapstaden. Foto: Leif Gustavsson/Ikon

2. En historisk tillbakablick

Långt innan det internationella utvecklingsarbetet var etablerat fyllde kristna samfund och andra religiösa aktörer en liknande funktion. Kristna missionärer har spelat en viktig roll genom att utveckla sjukvård och skolor, bekämpa fattigdom, ge stöd i katastrofer och göra insatser för fred. För Svenska kyrkans del var 1800-talets andra hälft en omdanande period när relationer med omvärlden utvecklades. 1874 grundades Svenska kyrkans mission (SKM) och de första missionärerna sändes till Indien och södra Afrika. Missionsuppdraget byggde på en helhetssyn, där det goda budskapet (evangeliet) inte enbart handlade om att etablera kyrkor och församlingar för troende, utan också om att bidra till en god samhällsutveckling. Detta tog sig uttryck bland annat genom att missionärerna drev skolor och sjukhus, vilka i hög utsträckning grundades av kvinnor. Några av dessa tidigt utsända kvinnor¹ var banbrytare för jämställdhet.²

Samtidigt präglades missionen, både i Sverige och internationellt, av sin tid och inte sällan av den tidens koloniala mentalitet. Den så kallade inre missionen,

det vill säga missionen i Sverige riktad till samerna i svenska delen av Sápmi, är ett näraliggande exempel. Nyligen har Svenska kyrkan bett det samiska folket om ursäkt för det lidande kyrkan har orsakat dem och erkänt sitt ansvar i förtryckandet och nedvärderingen av det samiska folket och dess kultur.³

Den kristna missionens internationella historia (den så kallade "yttre missionen") präglades tidigt av föreställningar om geografisk expansion från ett kristet centrum till de "onådda områdena i periferin", från de privilegierade till de marginaliserade.⁴ Många delar betraktar vi i dag som problematiska, framför allt bristen på respekt för andras levnadssätt, religion och kunskaper, samt synen på olika folkgrupper. Bland annat förekom vid det förra sekelskiftet segregation inom Svenska kyrkans mission i Sydafrika, där de svarta medarbetarna inte fick äta samma mat som de vita missionärerna.⁵ Fram till mitten av 1900-talet dominerade också föreställningen om att de kristna missionärerna kom med kunskap till de okunniga. Under senare delen av 1900-talet utvecklades i stället

Gudstjänst i Lutherska katedralen i Moshi i Tanzania, 2022. Den lutherska kyrkan i Tanzania, Evangelical Lutheran Church in Tanzania, ELCT, är en av de kyrkor som SKM har samarbetat med under lång tid. Svenska kyrkan har fortfarande en nära relation med ELCT och Act Svenska kyrkan stödjer dess arbete för bland annat rätten till hälsa och jämställdhet. Foto: Albin Hillert/LWF

Under senare delen av 1900-talet utvecklades uppfattningen att mission är något som vi alla deltar i, i olika regionala och lokala sammanhang.

uppfattningen att mission är något som vi alla deltar i, i olika regionala och lokala sammanhang (se avsnittet om Guds mission i kapitel 3).

Samtidigt som mycket i missionshistorien kan ifrågasättas behöver vi se att redan den tidiga missionen öppnade nya perspektiv och möjligheter för människor. Missionen lade grunden för både kyrkornas internationalisering i den ekumeniska rörelsen och utbytet mellan samhällen. Missionshistorien är rik på lärdomar och insikter och en källa till både stolthet och självvransakan. Den internationella missionens historia behöver därför betraktas med en kritisk och samtidigt konstruktiv helhetsyn, något som är centralt för allt utvecklingssamarbete.

När SKM grundades 1874 gick en missionsväg över Sverige och världen. Svenska kyrkan valde att organisera sig i form av så kallad kyrkominmission, det vill säga att missionen var en del av kyrkans egen verksamhet. Detta var inte självklart – i andra länder och samfund organiserades ofta missionsarbetet i form av frivilligsällskap och föreningar som stod fria från kyrkorna. Även i Sverige bildades en rad missions-sällskap, framför allt inom frikyrkor men också inom Svenska kyrkan (Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, EFS). Svenska kyrkan har alltid samarbetat med de andra aktörerna och var med och bildade Svenska missionsrådet 1912. Två år tidigare deltog SKM i en stor internationell missionskonferens i Edinburgh, där det gjordes viktiga ställningstaganden om att bidra till framväxten av kyrkor som ägs lokalt.⁶

Föregångare till biståndet

Missionen spred tidigt kunskap om och engagemang för människor i andra delar av världen i de lokala församlingarna i Sverige. Den kyrkliga missionsverksamheten bidrog på så sätt till att lägga grunden för det statliga biståndet och banade också väg för internationaliseringen av samhället. I biståndspropositionen 1961 konstaterades att "missionen har sedan länge gjort betydande insatser på undervisningens och sjukvårdens områden".⁷

År 1947 bildades Lutherska världsförbundet i Lund, och den svenska sektionen blev efterhand känd under namnet Lutherhjälpen. Lutherhjälpen började som ett

Insamlingsbössan i papper gjorde entré under Lutherhjälpens första riksomfattande fastekampanj 1965. Foto: Josefin Cas-teryd/lkon

svar på behovet att hjälpa de miljontals flyktingarna i Europa efter andra världskriget, fokuserade därefter på katastrofarbete utanför Europa och övergick så småningom till att också bedriva långsiktigt utvecklingssamarbete.⁸ SKM och Lutherhjälpen integrerades gradvis i Svenska kyrkans verksamhet på nationell nivå i början av 2000-talet för att stärka samverkan mellan internationell mission och diakoni. Detta ledde fram till det som i dag heter Act Svenska kyrkan.⁹

I dag finns en omfattande internationell teologisk diskurs om missionen utifrån postkoloniala perspektiv och dekolonial kritik. Samtidigt pågår i sekulära sammanhang en diskussion om "white saviourism", om hur rasism och andra ojämlika maktrelationer kan reproduceras och upprätthållas inom det globala utvecklingssamarbetet.¹⁰ Diskussionen om makt, historiskt och i nutid, och i utvecklingssamarbetet såväl som i den internationella missionen, är ständigt aktuell. Alla som deltar i utvecklingsarbete behöver, oavsett aktörsroll, förhålla sig till dessa frågor, och för Svenska kyrkan som trosbaserad aktör är de centrala. Förändringar i valet av begrepp är ett uttryck för denna reflektionsprocess. Exempelvis använder Svenska kyrkan begreppen *kyrkorelationer* eller *kyrkosamarbeten* snarare än *kyrkominmission* för att beskriva relationerna som tidigare burits genom SKM. Dessa ord vittnar om ett ömsesidigt partnerskap och en vilja att komma ifrån över- och underordning.

3. Teologiska utgångspunkter

Tro ger oss och många av de individer, samlingskyrkor och organisationer vi arbetar med inspiration, mod och kraft att ta ställning för människor som lever under hot, är nedtystade eller lever i fattigdom, och för det som främjar liv och framtidshopp.

Tro och religiösa övertygelser kan vägleda, befria och trösta människor och ge kraft till ansvarstagande för det egna livet, samhället och skapelsen. Men tro och religiösa övertygelser kan också förtrycka och stigmatisera människor och utnyttja människors sårbarhet. Vi vill främja trosföreställningar och trosbaserade handlingar som bidrar till religionens positiva kraft för människovärdet och samhällsutvecklingen.¹¹

Guds mission – en holistisk tolkning av missionsbegreppet

Ordet mission kommer från latinets *missio* som betyder ”sändning” eller ”uppdrag”. Guds mission, *Missio Dei*, betyder att det är Gud som handlar i kärlek till världen och inte kyrkorna som kommer med Gud. Act Svenska kyrkan förstår mission utifrån denna teologiska tanke, att kyrkan finns som en gemenskap sänd av Gud med uppdraget att, i Jesus efterföljd, göra Guds kärlek synlig i världen. Vi delar detta uppdrag med andra kyrkor och vill genomföra det i ömsesidigt partnerskap och samhörighet. Att göra Guds kärlek synlig i världen innebär i detta sammanhang att tjäna människor, till exempel i form av utbildning, sjukvård och juridiskt stöd. Det förutsätter aktivt avståndsstagande från varje form av våld, maktmissbruk och diskriminering. Likaså ska interreligiösa relationer präglas av ömsesidig respekt.

Act Svenska kyrkan och dess trosbaserade samlingspartner deltar gemensamt i Guds mission, som till sin karaktär är gränsöverskridande, lokal och världsvid på samma gång. Verksamheten grundas i en tro på att ”kyrkan är kallad och sänd att dela Guds omsorg om hela världen, Guds mission: vår delaktighet i Guds strävan att göra skapelsen hel i alla dess relationer”.¹² Gud mission kan också förklaras som ”att i ord och handling stärka och bejaka livets goda krafter och bekämpa orättfärdiga maktstrukturer”.¹³

Som del av en världsvid kyrka har Act Svenska kyrkan därför en roll bortom förmedling av finansiella resurser. Förändringsarbete ska definieras och

ägas av de människor det berör. Det innebär att vi ser resurs- och maktförskjutning till lokala aktörer som en del av uppdraget att ömsesidigt och i partnerskap delta i Guds mission.

Ordet mission kan också användas i en snävare bemärkelse, som synonym till evangelisation – spridandet av det kristna budskapet i syfte att människor ska omvända sig till kristen tro. Act Svenska kyrkan bedriver inte mission som syftar till att försöka få människor att ändra sin religiösa tillhörighet.

I utvecklingssammanhang används begreppet *proselytism* för att problematisera när religiösa aktörer bedriver utvecklingsarbete som metod för öppen eller dold omvändelse och stöd blir villkorat till medlemskap eller deltagande i religiös verksamhet. Proselytism i utvecklingssammanhang eller humanitära krissituationer kan leda till diskriminering och att människor som befinner sig i utsatthet utnyttjas i situationer som präglas av en djupt ojämn maktbalans. En rad höga internationella kyrkliga samlingsorgan har publicerat ett gemensamt dokument som ger vägledning om mission i en mångreligiös värld. Där står bland annat att kristna ”förråder evangeliet och kan åstadkomma lidande för andra” om de ”använder otillbörliga missionsmetoder genom bedrägliga och påtvingande medel när de utför uppdraget”.¹⁴

Diakoni

Diakoni (grekiska för *tjänst*) är kyrkans uppdrag att tjäna mänskligheten så att Guds kärlek kommer till uttryck gentemot alla människor oavsett tro, tradition och bakgrund.¹⁵ Diakonin är därmed en del i Guds mission, och en integrerad och omistlig del av kyrkans identitet och uppdrag i lokala såväl som globala sammanhang. En viktig del av det diakonala arbetet är att ifrågasätta strukturer som ökar människors utsatthet eller minskar deras möjlighet att förändra sin situation. Detta uppdrag kan kallas för profetisk diakoni.¹⁶ Det övergripande uppdraget i det diakonala arbetet är att vara med och skapa ett samhälle som präglas av omsorg om medmänniskan och skapelsen och är socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart. Kyrkans diakoni ska arbeta för rättvisa, försoning och återuppriktelse.¹⁷

I globala ekumeniska sammanhang används begreppet *ekumenisk diakoni*. De globala ekumeniska organisationerna Kyrkornas världsråd och ACT-alliansen publicerade 2022 en gemensam skrift som visar hur det humanitära arbetet och internationella utvecklingsarbetet kan beskrivas som ekumenisk diakoni och att detta är en dimension av kyrkans uppdrag, en del i Guds mission. Här förklaras också hur kyrkorna är praktiskt involverade i diakonalt arbete över samfunds- och geografiska gränser. Den ekumeniska diakonin är en tros- och rättighetsbaserad social handling, rotad i socio-politisk kunskap och analys. Därför hänvisar ekumeniska diakonala aktörer som Act Svenska kyrkan till både religiösa och sekulära begrepp när vi förklarar vår handling och dess mål.¹⁸

Diakoni är grundad i visionen om Guds rike som innebär rättvisa och fred för alla. Denna grund stärker kyrkans möjligheter att ifrågasätta aktörer med politiska, ideologiska eller sociala agendor som kränker den. I det diakonala arbetet kan kyrkor samarbeta med stater och sekulära parter när det finns gemensamma mål.

En del av det diakonala uppdraget är att ifrågasätta strukturer som ökar människors utsatthet, så kallad profetisk diakoni. Bilden visar den anglikanska biskopen Julio Ernesto Murray från Panama som talar vid en manifestation vid FN:s klimatoppmöte COP27 2022. Foto: Albin Hillert/LWF

Att vara en del av en världsvid kyrka – ekumeniskt förhållningsätt

Begreppet ekumenik kommer från det grekiska ordet *oikoumene* som betyder *hela den bebodda världen*. Ekumeniskt samarbete handlar om relationer mellan olika kristna samfund, men också om relationer med andra religiösa samfund än de kristna.¹⁹ Svenska kyrkan har varit en del av den världsvida globala ekumeniska rörelsen sedan allra första början. När dåvarande ärkebiskop Nathan Söderblom samlade stora delar av kristenheten till ett stort fredsmöte i Stockholm 1925 togs avgörande steg mot det som skulle komma att bli Kyrkornas världsråd, och grunden lades för Sveriges kristna råd. Stockholmsmötet var också ett tydligt uttryck för ekumenikens strävan att ena kristenheten för att bidra till fred i världen, att göra kyrkan till en viktig samhällsaktör och aktör för fred.²⁰

Ett *ekumeniskt förhållningsätt* är grundläggande i Act Svenska kyrkans identitet.²¹ Vi är därigenom del av en större gemenskap av ömsesidigt beroende och gemensamt ansvar inför varandra, en gemenskap som vilar på en gemensam tro på den treeniga Guden

Ekumenik. Ärkebiskop Antje Jackelén hälsar Patriarken Irinej av Serbien välkommen. Patriarken Irinej besökte den serbisk-ortodoxa kyrkan i Sverige 2014 vid invigningen av katedralen S:t Savas i Enskede gård. Foto: Ewa Almquist/Ikon

och Bibeln som den av alla delade källan. I den ekumeniska rörelsen delar människor tro, liv, bördor och erfarenheter, och vi påverkar och påverkas av varandra. Som en del av den globala ekumeniska rörelsen bygger Act Svenska kyrkan relationer till människor av annan tro eller övertygelse för att främja en djupare och ömsesidig förståelse, försoning och samarbete för det gemensamma bästa. Vi samverkar med kyrkor från andra traditioner än den lutherska, trosbaserade organisationer med annan religiös bakgrund samt sekulära organisationer.

Den ekumeniska rörelsen kännetecknas både av gemensamt arbete i frågor kring fred, rättvisa och skapelsens integritet och av en enhetssträvan i teologiska lärofrågor. Idag är en av de främsta uppgifterna för den ekumeniska rörelsen att bereda trygga samtalsrum för etiska frågor som kyrkorna har olika uppfattningar om. Relationer mellan kyrkor är emellertid inte beroende av åsiktsgemenskap, utan utmanar till och gör det möjligt att hantera åsiktskillnader och konflikter. Kyrkor som intar olika teologiska ståndpunkter kan alltså fortsätta vara i relation till varandra och samtidigt arbeta för en förändring. Svenska kyrkan viger exempelvis kvinnor till präster samtidigt som vi står i relation till kyrkor som inte gör det.²²

Religionsdialog och synen på andra religiösa aktörer

Svenska kyrkans hållning är öppen för att andra religiösa traditioner kan vara vägar till Gud, men detta står inte i motsättning till att vår utgångspunkt är kristen tro utifrån en luthersk tradition och en folkkyrklig bakgrund. Svenska kyrkan uppskattar mångfald och värden i andra religioner och värnar samtidigt omistliga delar i den egna traditionen.²³

Som kyrka och människorättsbaserad biståndsaktör samarbetar Act Svenska kyrkan med såväl religiösa institutioner och trosbaserade organisationer som sekulära människorättsorganisationer och kan därmed bidra till att bygga broar, dialog och samverkan inom specifika tematiska områden.

Som en del av den världsvida ekumeniska rörelsen har Act Svenska kyrkan ett uppdrag att bygga relationer med människor av annan tro eller övertygelse, baserat på teologisk öppenhet och religions- och övertygelsefrihet. Så kan vi bidra till förutsättningar för förtroendefull och konstruktiv dialog och

samverkan. Inom fredsarbetet främjar Act Svenska kyrkan interreligiös samverkan för en djupare och ömsesidig förståelse, och för att förebygga religiös polarisering och extremism.

Kyrkan i det offentliga rummet

Kyrkor och andra trosgemenskaper är en del av det offentliga rummet. Trons offentliga dimension uttrycks bland annat i arbetet för inkluderande och rättvisa samhällen. Tillsammans med andra verkar många trosgemenskaper för ett samhälle där alla kan vara delaktiga och delta på ett jämlikt sätt. Genom möten, samtal och handling gestaltar vi tillsammans det offentliga rummets öppenhet och gemenskap. Kyrkor eller andra heliga platser innefattar också fysiska och synliga offentliga rum som kyrkobyggnader, församlingshem, kyrkogårdar och begravningsplatser. Dessa är platser där kyrkor gestaltas offentligt, där ritualer utformas och kyrkklockorna ringer. Därutöver är byggnaderna en miljö som ger plats för stillhet, bön och samtal samt kan vara en fristad, det vill säga ett skyddat rum, för människor i en utsatt situation. Detta är särskilt relevant på platser och i sammanhang där det finns ett minskande eller begränsat demokratiskt utrymme.²⁴

Svenska kyrkans förståelse är att trosgemenskapers uppgift är att delta i, men inte dominera, det offentliga rummet som inte ska styras av någon enskild religion eller ideologi, och där alla ska kunna delta utan diskriminering. De mänskliga rättigheterna är det gemensamma språket för människor av olika tro och övertygelser. De utgör en gemensam grund för att ta sig an globala utmaningar tillsammans.

Det händer att religion och politik används som instrument för varandra, som när politiker använder religiös identitet för att skapa nationell identitet, när hädelselagstiftning används för att motarbeta vissa religioner, eller när religion används för att motverka jämställdhet. När detta sker är det en viktig uppgift för trosgemenskaper att reagera. Vår förståelse av kristen tro kallar oss att påtala maktmissbruk, utmana förtryck och ojämlikhet samt utkräva ansvar, både i egna sammanhang och i det offentliga rummet.

Svenska kyrkan är i dag en engagerad aktör i civilsamhället och har en given röst bland andra i det offentliga samtalet om hur samhället skall organiseras och hur Sveriges roll i världen bör utformas.

4. Religion och utveckling

Utveckling definierades till en början som ekonomisk framgång och tillväxt, med det västerländska samhället och dess värderingar som norm.²⁵ I dag definieras utveckling ofta som social förändring, det betonas att den ekonomiska tillväxten ska vara inkluderande och gynna breda grupper, och de sociala och ekonomiska perspektiven har kompletterats med det ekologiska.²⁶

Agenda 2030 för hållbar utveckling är med sina tre integrerade dimensioner – ekonomisk, social och miljömässig – ett mycket tydligt uttryck för denna bredare utvecklingssyn. Utöver dessa tre dimensioner lyfter Svenska kyrkan i våra definitioner in en fjärde dimension: den andliga/existentiella hållbarheten. Även FN pekar i olika sammanhang på denna hållbarhetsdimension. FN:s barnkonvention betonar barnets rätt till andlig utveckling och andlig välfärd. Världshälsoorganisationen talar om hopp, harmoni, helhet, meningsfullhet, förundran, andlig kontakt, personlig tro och gemenskap som centrala byggstenar i alla människors liv och som nödvändiga villkor för existentiell hälsa.²⁷

Den syn på utveckling som växte fram efter andra världskriget präglades av positivism, idén om modernisering och uppfattningen att förnuftet gradvis skulle ersätta religionen som grund för samhällets utveckling.²⁸ Man trodde att människors religiösa

övertygelser och tillhörighet skulle bli överflödiga eller upphöra i offentligheten. Denna syn på utveckling och religion präglade länge bistånds- och utvecklingsarbetet, men har under senare år förändrats radikalt.²⁹ Det finns flera orsaker till att intresset för religion har ökat i utvecklingssamarbete och utvecklingspolitik:

- erfarenheter av att politiserad religion kan hindra utveckling
- insikten om att religion har förblivit betydelsefull i både den privata och offentliga sfären
- många religiösa aktörer utför betydande biståndsarbete och humanitärt arbete, inte minst under svåra omständigheter och i isolerade sammanhang.

Religionens roll i samhället

Majoriteten av världens befolkning är religiös, sex av tio människor uppger att de tillhör en religion. Kristna och muslimer är de två största grupperna. Religionens betydelse i människors liv varierar kraftigt mellan olika delar av världen. I Sveriges anser 10 procent att den är viktig, medan motsvarande siffror är 72 procent i Brasilien och 93 procent i Etiopien.³⁰

En majoritet av dagens kristna bor eller har sitt ursprung i det globala syd eller öst och år 2050 beräknas fyra av tio kristna leva i Afrika söder om Sahara³¹. Detta innebär att den religiösa kartan fortsätter att ändras kraftigt. Fundamentalistiska

Religiös mångfald är en realitet både globalt, regionalt och lokalt. Det är inte ovanligt att religion och religiösa aktörer utnyttjas i konflikter. Bilden visar en kyrka i gränslandet mellan Israel och Jordanien. Foto: Linda Mickelsson/Ikon

Svenska kyrkans roll i samhället har förändrats på flera avgörande sätt under de senaste decennierna. Den 23 oktober 2022 framförde ärkebiskopen en ursäkt till det samiska folket vid en högtidsgudstjänst i Luleå domkyrka. Det är symboliskt viktigt att ursäkten uttalades i Sämpe. Första gången ursäkten uttalades var i Uppsala den 24 november 2021. Foto: Magnus Aronson/IKON

och auktoritära väckelserörelser växer inom flera religioner och har inflytande både lokalt och globalt. Detta gör att även den ekumeniska rörelsen står mitt i betydande förändringar.³²

Statistiken visar att religionstillhörighet fortsätter att vara norm i världen och att religiös mångfald är en realitet både globalt, regionalt och lokalt. Detta aktualiserar också betydelsen av religiös läskunnighet, religions- och övertygelsefrihet samt interreligiöst samarbete och dialog. Radikalisering och extremism ökar, och religion och religiösa aktörer kan utnyttjas eller utnyttjas i konflikter. De fattigdomsanalyser och freds- och konfliktanalyser som görs inom utvecklingsarbetet behöver därför beakta förändringar i det religiösa landskapet.

I Sverige uppfattas religion ofta som en privat angelägenhet och något teoretiskt, ett etablerat system av världsreligioner med dogmer, riter och ledare. I många andra delar av världen ses religion i regel som religiositet, något man *gör tillsammans* utifrån värderingar, övertygelser och förhållningssätt. Religion har i stora delar av världen en central plats i offentligheten.

Religion är en kombination av historia, traditioner och en levande verklighet som hela tiden förändras.

Kristendomens historia visar till exempel att tolkningarna av evangeliet påverkas av den politiska och sociala samtiden. Samtidigt påverkar religioner människor och samhällen. Religionens roll i samhället har skiftat över tid och i olika sammanhang – religionen kan vara en del av staten, ha betydande politiskt inflytande, separeras tydligt från staten, leva i motstånd mot statens politiska system eller betraktas som individens ensak.

Religion uttrycks i form av handling, idéer och strukturer. Handlingarna är synliga och påtagliga och gör att människor upplever någonting omedelbart, till exempel bön, sång, läsning av heliga texter, eller diakonalt arbete. Idéerna – övertygelser, tankesätt, berättelser, teologier och värderingar – ger motivation och riktning till handlingarna. Denna kulturella, religiösa och andliga aspekt kan utgöra en viktig drivkraft för olika sociala rörelser. Strukturen, slutligen, utgörs av de rättsliga, politiska och organisatoriska uttrycken för religionen. Religioner är inte statiska, och det sker ständigt en växelverkan mellan handlingar, idéer och struktur.³³

Religion har makt och inflytande över människors känslor, tankar och ageranden och kan både vara

Globalt sett är den dominerande bilden att religiösa aktörer motarbetar kvinnors och hbtq-personers deltagande och rättigheter.

en positiv och en negativ kraft. Å ena sidan kan tro och religiösa övertygelser vägleda, befria och trösta människor samt stärka ansvarstagande för det egna livet, samhället och omvärlden. Å andra sidan kan de förtrycka och stigmatisera människor och utnyttja människors sårbarhet. Religiöst inspirerade sociala rörelser kan befria och stärka människor, men också splittra samhällen. Religiös hängivenhet kan försvåra olika konflikter, eller användas för att underblåsa konflikter. Samtidigt kan religiösa aktörer bidra på ett effektivt sätt i fredskapande arbete när religion inte är en del av själva konflikten.³⁴

Religion och jämställdhet

Jämställdhet och jämlikhet är ofta en konfliktyta för religionens roll i samhället. Globalt sett är den dominerande bilden att religiösa aktörer motarbetar kvinnors och hbtq-personers deltagande och rättigheter, liksom olika gruppers tillgång till sexuell och reproduktiv hälsa

och rättigheter (SRHR). Vissa av dessa religiösa aktörer har stora ekonomiska resurser och arbetar strategiskt med politisk påverkan från global till lokal nivå.³⁵

På grund av dessa reella effekter, liksom det starka dominerande narrativet från de religiösa aktörer som aktivt motsätter sig kvinnors eller hbtq-personers rättigheter, är frågor kring jämställdhet och jämlikhet inklusive SRHR därmed tydliga exempel på områden där religionens roll kan ses som negativ. Religionens och religiösa aktörers roll är dock långt ifrån entydig.³⁶ Det finns många andra religiösa aktörer som, utifrån sina teologiska ställningstaganden, arbetar för att främja och realisera SRHR³⁷ och som i likhet med Svenska kyrkan till exempel bejakar samkönade äktenskap, jämställdhet och kvinnors rätt till sin egen kropp. Act Svenska kyrkan vill främja trosföreställningar och trosbaserade handlingar som bidrar till religionens positiva kraft för människovärdet och samhällsutvecklingen.

I Honduras är situationen mycket utmanande för kvinnor och hbtq-personer. Pastor Ana Ruth García Cárcamo har grundat organisationen Ecuménicas por el Derecho a Decidir (Ekumeniska för rätten att bestämma) som med religionen som verktyg arbetar för jämställdhet och jämlikhet, inklusive sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR). Foto: Jesper Klemmedsson/Ikon

Den teologiska utbildningens betydelse

Heliga texter, och tolkningen av dem, påverkar människors värderingar och beteenden och därmed möjligheterna till förändring. I många samhällen har religiösa ledares vägledning och agerande därför stort inflytande på samhällsutvecklingen. Teologisk utbildning påverkar de religiösa samfundens och deras budskap, och därmed den roll som kyrkor och andra religiösa aktörer spelar i samhället. Den teologiska utbildningen kan bidra till att motverka polarisering, populism och religiös extremism och spelar indirekt en betydande roll i förändringsprocesser i samhället i stort, genom att påverka bland annat samfundens fredsarbete, arbete för jämställdhet och engagemang för att reducera fattigdom. Genom att se sambanden mellan teologi, diakoni, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling kan kyrkor bättre fullfölja sitt uppdrag och ta samhällsansvar.

Både formella och informella religiösa ledare behöver kunna reflektera kritiskt kring sina teologiska ståndpunkter och sina samfundens roller, och de behöver kunna tolka heliga texter och utveckla teologiska perspektiv på samtiden. Detta är avgörande för att kyrkor och andra samfund ska kunna genomföra sitt uppdrag i världen.

Det behövs utbildningsinstitutioner för teologisk utbildning av god akademisk kvalitet, som utgör trygga och kreativa lärandemiljöer för människor av alla kön och som tillhandahåller ett gränsöverskridande utbyte som gör det möjligt för studenter att vidga blicken.³⁸ Teologiska utbildningsinstitutioner har potential att vara trygga rum (*safe spaces*) i åtstramad demokratiska utrymmen samt i samtal om känsliga frågor. För att religiösa aktörer ska kunna bearbeta områden som ofta är teologiskt kontroversiella, som SRHR och genusrättvisa, behövs en kritisk och självkritisk teologisk reflektion. Denna är i sin tur beroende av grundläggande teologisk utbildning och vana vid kritisk teologisk reflektion.

Religiösa aktörers roll och betydelse för utveckling

Sedan början av 2010-talet har allt fler utanför kyrkorna blivit övertygade om att de trosbaserade aktörernas bidrag till utvecklingsarbetet är avgörande. Trosbaserade aktörer har stor betydelse för den sociala sammanhållningen och kan i vissa områden vara den enda institution som är lokalt närvarande, framför allt där offentliga strukturer är svaga.

Det finns ingen heltäckande statistik som visar religiösa aktörers betydelse för utveckling. Däremot

finns uppgifter om hälsovård, ett av flera viktiga områden. En rapport från Världshälsoorganisationen visar att 40 procent av all hälsovård i Afrika söder om Sahara tillhandahålls av religiösa aktörer.³⁹ I vissa sammanhang är siffran högre. Enligt nya akademiska analyser inom hälsoforskning kan religiösa aktörer ses som ett komplext system av nätverk av religiösa, politiska och sociala hälso- och utbildningssystem och infrastrukturer, och att dessa spelar en nyckelroll i beredskap, respons och motståndskraft vid kriser – historiskt såväl som i nutid.⁴⁰

Religiösa aktörer har alltså stor betydelse för centrala sociala tjänster, var för sig eller i samverkan med statliga institutioner. I många sammanhang har formella och informella religiösa ledare samt religiösa institutioner befolkningens högsta förtroende. De präglar åsikter och beteenden samt bidrar till att bygga lokal motståndskraft. Denna analys stärker behovet av att ytterligare stärka ekumeniskt och interreligiöst samarbete mellan olika aktörer, lokalt såväl som regionalt och globalt.⁴¹

Lokala religiösa aktörers roll under covid-19-pandemin i Tanzania

Dåvarande presidenten i Tanzania, Magufuli, förnekade att covid-19 förekom i landet. Man kunde straffas med fängelse bara av att nämna sjukdomen vid namn. Men de religiösa samfundens såg hur antalet begravningar ökade och förstod hur allvarlig situationen var. Religiösa ledare i landet trotsade förbudet. Både protestanter och katoliker pratade om försiktighet och om vikten av att tvätta händerna och hålla avstånd för att undvika smittspridning.⁴²

Religiösa aktörer bidrar med många bärande samhällstjänster och har ett stort inflytande i landet. Den lutherska kyrkan Evangelical Lutheran Church in Tanzania, ELCT, driver 24 sjukhus och 148 vårdcentraler som gjorde en enorm insats och räddade många liv under pandemin. Vidare får varje år cirka 5 000 ungdomar SRHR-stöd och rådgivning genom kyrkans ungdomsmottagningar, med direkt stöd från Act Svenska kyrkan. Act Svenska kyrkans partner har också förbättrat tillgången till vatten vilket gjort att handhygien förbättrats.

Act Svenska kyrkans arbete för klimaträttvisa

Svenska kyrkan har under decennier samarbetat ekumeniskt och interreligiöst för klimaträttvisa, med utgångspunkt i övertygelsen om alla människors rätt till liv i värdighet, samt mänsklighetens ansvar för och omsorg om skapelsen. Redan 2008 i Uppsala var Svenska kyrkan värd för ett internationellt interreligiöst toppmöte om klimatet, som resulterade i ett gemensamt manifest.⁴³ 2014 skrev Svenska kyrkans biskop ett brev om klimatet som fick uppmärksamhet bland annat i FN-sammanhang. Biskopsbrevet uppdaterades 2019⁴⁴ för att påminna beslutsfattare om det förvärrade klimatnödläget och mobilisera kyrkan internt för att bidra till den snabba och omfattande omställning som måste ske. 2018 fattade Kyrkomötet ett beslut om Svenska kyrkans egen färdplan för klimatet, vilken nu håller på att genomföras i hela kyrkan. 2023 beslutades om en ny etapp i färdplanen med tydliga mål för arbetet för klimatneutralitet år 2030, värderingsförändringar och bidrag till klimaträttvisa.⁴⁵ Färdplanen omfattar även Act Svenska kyrkans internationella arbete där anpassning till ett förändrat klimat och bidrag till en utveckling inom planetens gränser ska genomsyra hela verksamheten.

Klimatförändringarna är en orsak till att hungern återigen ökar i världen. För att bidra till en bättre utveckling samarbetar Act Svenska kyrkan med den ekumeniska utvecklingsbanken Oikocredit⁴⁶ för att stötta småbönder och bonde-kooperationer i Kenya och Uganda, så att de kan anpassa sig till ett förändrat klimat och samtidigt utveckla sitt entreprenörskap. Vi erbjuder en kombination av rådgivning och tillgång till lån- och investeringskapital med skälig ränta, så att låntagarna kan utveckla sitt företagande och matproduktion utan att hamna i skuldfällor. Insatsen har också ett specifikt fokus på att säkerställa jämställdhet och kvinnors deltagande.⁴⁷

Mat- och livsmedelsförsörjningen är en stor utmaning i den östafrikanska regionen, där flera av Act Svenska kyrkans partner finns. Situationen förvärras av den globala uppvärmningen. En viktig del av samarbetet med religiösa aktörer i Etiopien är självhjälpsgrupper där kvinnor fått stöd till klimatanpassade odlings-tekniker, ekonomihantering, demokrati och ledarskap. Grupperna gör att kvinnorna kan förbättra sin ekonomiska situation och höjer statusen för kvinnor i samhället. Arbetet för jämställdhet, hållbarhet och försörjning har varit så framgångsrikt att den etiopiska staten och andra organisationer tagit efter modellen.⁴⁸

Vid de FN-ledda globala klimatförhandlingarna är den globala ekumeniska rörelsen, där Act Svenska kyrkan ingår, en viktig röst för framtidshopp, rättvisa och omsorg om skapelsen.⁴⁹ När livet på vår planet hotas och allt fler människor drabbas av allt fler klimatrelaterade kriser blir den rösten allt viktigare.

Biskop Marika Markovits från Linköpings stift möter klimat- och miljöminister Romina Pourmokhtari vid FN:s klimattoppmöte COP28 i Dubai i december 2023. Foto: LWF/Albin Hillert

Leymah Gbowee tog emot Nobels fredspris 2011 för sitt ledarskap i en kvinnlig massrörelse för fred i sitt hemland Liberia, där muslimska och kristna kvinnor tvingade fram ett slut på inbördeskriget i landet. Gbowee hade tidigare arbetat med traumabearbetning i Liberias Lutherska kyrka. Här i ett samtal med ärkebiskop Anders Wejryd. Foto: Magnus Aronson/Ikon

Religiösa ledare har ofta stort inflytande på människors åsikter och beteenden och påverkar på så sätt beslutsfattande direkt eller indirekt. Det betyder att religiösa aktörer är moraliska skyldighetsbärare. Religiösa aktörers inflytande varierar kraftigt beroende på deras politiska ställning, juridiska och sociala position samt dolda eller öppna kopplingar till staten. Ett exempel på en tydlig koppling till staten är att familjerätten i flera länder är delegerad från staten till religiösa samfund (se faktaruta i kapitel 4). I dessa fall är de religiösa aktörerna inte bara moraliska, utan också juridiska, skyldighetsbärare.

Religiösa aktörer kan genom sitt inflytande över människors åsikter stärka sekulära aktörers arbete, om de eftersträvar samma förändringar. Samtidigt finns hos sekulära utvecklingsaktörer ibland en oro för att bli alltför beroende av religiösa ledare som moraliska auktoriteter, och en osäkerhet om hur man ska förhålla sig till den religiösa begrepps- världen. Det finns också en tveksamhet om hurvida sekulära aktörer och bidragsgivare bör samarbeta med religiösa aktörer om dessa har andra värderingar eller mål än givarna kring demokratiska värderingar, SRHR eller jämställdhet. Kan biståndsgivare

exempelvis stödja ett religiöst samfunds fredsarbete, om samfundet inte delar givarens mål för SRHR?

Religiösa aktörer kan vara mycket framgångsrika opinionsbildare som inspirerar och mobiliserar människor till att verka tillsammans för förändring. Dalai lama, Óscar Romero, Desmond Tutu och Leymah Gbowee är några exempel. Kyrkornas engagemang i antiapartheidrörelsen och Jubelkampanjen för skuldavskrivning är exempel på religiösa aktörers globala mobilisering för social förändring. Jubelkampanjen inspirerades av den bibliska förståelsen av jubelåret som ett tillfälle för befrielse av människor som blivit förslavade på grund av skulder.⁵⁰ Kyrkornas arbete för klimaträttvisa och mot sexuellt och genusbaserat våld är också exempel på hur tron motiverar engagemang i arbetet för hållbar utveckling.

Vid sidan av de positiva bidragen till välfärd har många religiösa aktörer – historiskt och i nutid – stort ansvar för diskriminering, förtryck och intolerans i relation till andra religioner eller grupper av människor. De bidrar på så sätt till flera gruppers utsatthet, framför allt flickor, kvinnor och hbtq-personer. Religiösa och/eller kulturella övertygelser och tolkningar används också för att motivera

Religiösa aktörer kan vara mycket framgångsrika opinionsbildare som inspirerar och mobiliserar människor till att verka tillsammans för förändring.

skadliga sedvänjor som bland annat tvångsäkten-skap, omvändelseterapi eller könsstympning. Act Svenska kyrkan ser stora möjligheter att bemöta kyrkans destruktiva roll i sådana avseenden. Det kan vi exempelvis göra genom att bearbeta kyrkans egen historiska roll i relation till vissa grupper eller frågor, genom att föra dialog med andra religiösa aktörer utifrån ett gemensamt trosbaserat språk, samt genom att stärka religiösa förändringsaktörer som vill verka för fred, rättvisa och mänskliga rättigheter.

Hur skiljer sig religiösa aktörer från andra utvecklingsaktörer?

I den akademiska diskussionen om religiösa aktörers bidrag till utveckling har begrepp som "särart" och "mervärde" använts länge. Nu talas det allt oftare om religiösa aktörers "distinkta bidrag" i specifika sammanhang och situationer. Några exempel på sådana bidrag kan vara organisatorisk styrka i form av *lokal förankring* med djupgående lokal kännedom, *stark motivation* att tjäna människor och samhällen,

samt *inflytande över värderingsskapande sammanhang* som skolor och familjer.⁵¹

Religiösa aktörers möjligheter att ge distinkta bidrag i det humanitära arbetet – samtidigt som de följer de humanitära principerna om bland annat opartiskhet – uppmärksammas också alltmer. Det beror bland annat på att lokala aktörer värdesätts och prioriteras alltmer i det humanitära arbetet, och att religiösa aktörer är en betydande del av denna grupp lokala aktörer. Förståelsen för att människors religiösa övertygelser är betydelsefulla för människors hälsa och resiliens (motståndskraft) i humanitära situationer har också ökat. I tider av kris vänder sig människor ofta till sina religiösa företrädare och sammanhang för stöd och gemenskap. Act Svenska kyrkan har under lång tid byggt upp en särskild kompetens om ett psykosocialt förhållningssätt i det humanitära arbetet. Det psykosociala förhållningssättet bygger på en holistisk människosyn och förståelse för den andliga dimensionen i människors resiliens och återhämtning efter katastrofer.⁵²

Lokal förankring och stark motivation att tjäna människor och samhällen är exempel på bidrag som många religiösa utvecklingsaktörer kan bidra med. På bilden syns ärkebiskop Martin Modéus tillsammans med representanter från organisationen COPAE i Guatemala, som driver en skola för att stärka politisk engagemang bland kvinnor i Mayafolket. Foto: Mikael Stjernberg/Ikon

5. Religion och mänskliga rättigheter

Kyrkans engagemang för människors lika värde, och tron att alla skapats fria och med samma rätt till ett liv i värdighet, har varit en viktig inspirationskälla för framväxten av rättighetstanken och de mänskliga rättigheterna. Kyrkans världsråd deltog aktivt i arbetet med att formulera FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och bidrog särskilt till formuleringarna om religions- och övertygelsesfrihet.⁵³ I den globala ekumeniska rörelsen anses det inte finnas en konflikt mellan trosbaserat och människorättsbaserat arbete. I stället menar man att den kristna tron och den människorättsliga ansatsen förstärker varandra och att båda är nödvändiga delar i den ekumeniska diakonin.⁵⁴ Vidare menar man att det människorättsliga ramverket har skapat ett gemensamt språk genom vilket både sekulära aktörer och företrädare för olika religioner kan mötas och samverka i det offentliga rummet.⁵⁵ Den globala ekumeniska rörelsen har i flera uttalanden betonat

och bekräftat denna syn på mänskliga rättigheter och uttryckt farhågor över krafter i världen som vill underminera dessa.⁵⁶ Även företrädare för andra religioner erkänner och bekräftar värdet av de mänskliga rättigheterna.

Inom alla religioner finns det alltså människor, riktningar, företrädare och aktörer som anser att de mänskliga rättigheterna är förenliga med deras religiösa uppfattningar. Samtidigt finns det sådana som menar att de mänskliga rättigheterna står i konflikt med deras religiösa övertygelser eller är överflödiga. Kristendomens och andra religioners relation till mänskliga rättigheter är alltså inte entydig. Detta är oundvikligt eftersom religionerna är heterogena och innehåller många olika traditioner, tolkningar och inriktningar. Sin starkt religiösa inspiration till trots utmanar dessutom rättighetstänkande religiösa maktstrukturer och teologier som innehåller en paternalistisk människosyn.⁵⁷

Det finns en stor samstämmighet mellan de värderingar som genomsyrar de mänskliga rättigheterna och de som uttrycks i de olika religiösa traditionerna. Men det finns också skillnader. Medan individen står i fokus för de mänskliga rättigheterna, betonar flera religiösa aktörer kollektivet. Foto: Sean Hawkey/Kyrkans världsråd

I praktiken uppstår det konflikter när religiösa aktörer hävdar att religionsfriheten legitimerar diskriminering av kvinnor eller hbtq-personer.

Det är anakronistiskt att jämföra månghundra-åriga religiösa traditioner, begrepp och normer med de mänskliga rättigheterna, som formulerades med ett juridiskt språk under första halvan av 1900-talet. Om man ändå försöker sig på en sådan jämförelse ser man att det finns en hög grad av samstämmighet mellan de värderingar som genomsyrar de mänskliga rättigheterna och de värderingar som uttrycks i de olika religiösa traditionerna. Men det finns också skillnader. Medan individens egenmakt, självständighet och integritet står i fokus för de mänskliga rättigheterna, betonar flera religiösa aktörer kollektivet och plikten framför individen och dess rättigheter. Begrepp som "rättvisa" snarare än "rättigheter" och "mänsklig värdighet" snarare än "mänskliga rättigheter" kan användas för att bygga broar mellan religiösa och människorättsliga sammanhang.⁵⁸

Religions- och övertygelsefrihet

Artikel 18 i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna anger att "var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Denna rätt innefattar frihet att byta religion och trosuppfattning och att, ensam eller i gemenskap med andra, offentligen eller enskilt, utöva sin religion eller trosuppfattning genom undervisning, andaktsutövning, gudstjänst och religiösa sedvänjor".

Regeringar bär ansvar för att skydda individer och grupper vars rättigheter kränks av såväl statliga som icke-statliga aktörer. Det är alltid människor som är rättighetsbärare, det vill säga rätten till religions- och övertygelsefrihet *skyddar enskilda individer och grupper, inte själva tron eller övertygelsen*. Med en holistisk syn på religions- och övertygelsefrihet omfattar denna både övertygelser, tillhörigheter och beteenden.⁵⁹

I praktiken har olika stater olika förhållningssätt till religions- och övertygelsefrihet. En del regeringar har ett smalt fokus på en individuell och privat dimension av religions- och övertygelsefriheten och ägnar inte tillräcklig uppmärksamhet åt samhällliga aspekter av det religiösa livet. Andra regeringar lägger all sin betoning på att erkänna kollektiva religiösa identiteter, och missar då de avgörande elementen av personlig frihet – inklusive frihet från religion – trots

att de finns med i namnet religions- och övertygelsefrihet. Slutligen finns regeringar som ger privilegier till en särskild religion eller övertygelse genom att förespråka denna som en del av ett nationellt arv. De ignorerar därmed principerna om jämlikhet och icke-diskriminering.⁶⁰

Religions- och övertygelsefrihet begränsas eller saknas i många länder. Det kan handla om alltifrån hädelselagar till diskriminering och straffrihet som underblåser extremism och våld. Religionsfriheten kan också begränsas genom inskränkningar i föreningsfriheten, vilket minskar det demokratiska utrymmet för det civila samhället.⁶¹ Inskränkningarna i religions- och övertygelsefriheten påverkar utvecklingen på flera sätt. Såväl konflikter och fredsprocesser som den demokratiska utvecklingen och stabiliteten påverkas, vilket i sin tur inverkar på möjligheterna att minska fattigdom och uppnå ekonomisk utveckling.⁶² En majoritet av världens befolkning lever i länder där religions- och övertygelsefriheten är starkt begränsad. 2021 uppmättes mer restriktioner av religion och övertygelsefrihet än någonsin tidigare.⁶³

Svenska kyrkan, statskyrka fram till år 2000, har under århundraden med få undantag varit det enda möjliga religiösa uttryckssättet för människor i Sverige. Från 1800-talet utvecklades religionsfriheten gradvis, men det var först 1951 som man officiellt kunde vara ateist/agnostiker eller undervisa om religion i skolan om man inte var medlem i Svenska kyrkan.⁶⁴ Först 1977 blev det tillåtet att grunda kloster utan att ansöka om särskilt tillstånd.⁶⁵ Svenska kyrkan är fortfarande ansvarig för begravningsväsendet och har som enda samfund en specifik lag som ingår i statens lagsamling. Mot denna bakgrund är Svenska kyrkan mån om att såväl i Sverige som tillsammans med partner och systerkyrkor värna religions- och övertygelsefriheten.

Skydd för religiösa minoriteter

Vid sidan om rätten till religions- och övertygelsefrihet kan rätten till skydd för minoriteter bidra till att skydda religiösa gruppers rättigheter. Deklarationen om rättigheter för personer som tillhör nationella,

etniska, religiösa och språkliga minoriteter anger i sin första artikel att staterna har skyldighet att skydda minoriteters etniska, kulturella och språkliga identitet.⁶⁶

Det är inte självklart önskvärt att i alla sammanhang använda minoritetsbegreppet. I Sverige beskrivs kristna i Mellanöstern ofta som minoriteter, medan religiösa minoritetsgrupper i Sverige ofta beskrivs som att de tillhör vissa samfund, utan beteckningen ”minoritet”. En del grupper som skulle kunna beskriva sig själva som minoritet har uttryckt kritik mot användningen. En nackdel med att använda begreppet ”religiösa minoriteter” är att man riskerar att ses som främmande, eller att medborgarskap i dess fulla omfattning bygger på religiös tillhörighet. En minoritet kan visserligen åberopa internationellt skydd, men riskerar samtidigt att fjärmas från majoriteten. De som ifrågasätter användningen av minoritetsbegreppet efterlyser i stället likhet inför lagen för alla medborgare, oavsett religion. Alternativet till att tala om minoriteters rättigheter blir då att tala om lika mänskliga rättigheter för alla oavsett religiös tillhörighet och att fokusera på social sammanhållning (*social cohesion*).⁶⁷

Jämställdhet, jämlikhet och religions- och övertygelsefrihet

Det finns religiösa traditioner, seder, normer och lagstiftningar som inskränker kvinnors och hbtq-personers mänskliga rättigheter både på individnivå och strukturell nivå. Detta ändrar inte religionsfriheten på. Religions- och övertygelsefriheten ger varje person rätt att själv bestämma vad hen tror och inte tror på. Den ger varje person rätt att leva sitt liv i enlighet med sin övertygelse, skydd från religiöst och sekulärt tvång att tro eller utöva tro på ett sätt som hen själv inte vill, samt skydd från diskriminering på grund av dessa val. Religions- och övertygelsefriheten ger inte någon rätt att inskränka andra människors rättigheter.⁶⁸ I princip finns det därför ingen konflikt mellan å ena sidan religions- och övertygelsefrihet och å andra sidan kvinnors och hbtq-personers tillgång till mänskliga rättigheter. I praktiken uppstår det dock konflikter när religiösa aktörer hävdar att religionsfriheten legitimerar diskriminering av kvinnor eller hbtq-personer.⁶⁹

Även om motståndet mot jämställdhet och jämlikhet inte är nytt så blir det allt vanligare att religions-

Kvinnor är särskilt utsatta för kränkningar av religions- och övertygelsefriheten, inte minst när de trakasseras för att de bär – eller inte bär – religiös klädsel. På bilden: 15-åriga Cawo från Somalia bor i flyktinglägret Dadaab i Kenya med sin familj. Act Svenska kyrkan arbetar i flyktinglägret med att bland annat stärka flickors och kvinnors rättigheter. Foto: Josefin Casteryd/Ikon

och övertygelsefrihet åberopas för att motverka personers rättigheter eller diskriminera människor, med motiveringar om att värna ”religiösa känslor”, ”traditionella värderingar”, ”religiös harmoni” och ”religionsfrihet”. Många regeringar upprätthåller bestämmelser som diskriminerar hbtq-personer inom en rad områden, som hälso- och sjukvården samt rätten till bostad, social trygghet, sysselsättning, äktenskap och föräldrarättigheter. Ofta görs detta på religiösa grunder. Länders felaktiga hänvisningar till religions- och övertygelsefrihet undergräver på så sätt många andra socioekonomiska rättigheter för hbtq-personer och kvinnor.

En analys av religions- och övertygelsefrihetens påverkan på kvinnors rättigheter behöver vara en central del av ett jämställdhetsarbete. Kvinnors religions- och övertygelsefrihet kränks specifikt på flera sätt, exempelvis när de – i allt högre utsträckning – trakasseras när de bär, eller inte bär, religiös klädsel.⁷⁰ I vissa länder utsätts kvinnor från religiösa minoriteter genom bland annat specifika lagar kring reproduktiva rättigheter i syfte att skapa ”befolkningskontroll” inom vissa grupper. Act Svenska kyrkan har sett att arbete för religions- och övertygelsefrihet har stärkt det människorättsbaserade förhållningssättet.

Våld, säkerhet och religions- och övertygelsefrihet

Religions- och övertygelsefrihet får begränsas om det är nödvändigt för att skydda allmän säkerhet, ordning, hälsovård, sedlighet eller personers grundläggande fri- och rättigheter. Friheten att välja, byta och lämna sin religion eller övertygelse får dock aldrig begränsas. Begränsningar med hänvisning till säkerhet har lett till ökade spänningar i många samhällen, vilket leder till ökad risk för intolerans, diskriminering och eskalerat våld.⁷¹

Ökningen av extremistiskt våld i religionens namn har lett till att flera stater har vidtagit en rad förebyggande åtgärder, så som krav på att alla religiösa aktiviteter och grupper behöver registreras, eller förbud mot religiös aktivitet på vissa platser. Det skapar en destruktiv cykel där religions- och övertygelsefriheten inskränks, trots att en större respekt för denna rättighet kan bromsa en polarisering och därigenom hjälpa till att förebygga extremistiskt våld.⁷²

Religiös familjelagstiftning – när staten delegerar lagstiftning till religiösa aktörer

I en rad länder i framför allt Asien och Mellanöstern är familjerätten delegerad till religiösa samfund. Familjerätten styr sådant som åldersgräns för äktenskap, skilsmässa, vårdnad av barn samt våld i nära relationer. Familjerätten sätter också gränser för kvinnors ekonomiska egenmakt genom att reglera kvinnors möjlighet att arbeta samt äga och arva land och egendom. Familjerätten styr även kvinnors och flickors juridiska status – det vill säga huruvida kvinnor och flickor ses som jämbördiga individer med samma rättigheter som pojkar och män. Det kan handla om rätten att öppna ett bankkonto, få resa fritt eller skriva kontrakt utan makens godkännande.

Att familjerätten är religiös innebär att kvinnor kan diskrimineras kraftigt helt lagligt även i länder där konstitutionen garanterar kvinnor lika rättigheter, och att rättigheterna för människor ser olika ut i samma land, beroende på vilken religiös tillhörighet man har. Därmed är den religiösa familjerätten en av de viktigaste faktorerna som påverkar kvinnors och flickors möjlighet att åtnjuta sina mänskliga rättigheter, exempelvis den mänskliga rättigheten att själv välja religiös tillhörighet. 2020 var Act Svenska kyrkan med och startade en global kampanj för jämställd familjerätt, en kampanj som samlar sekulära såväl som religiösa organisationer från olika religiösa traditioner.⁷³

6. Act Svenska kyrkan som utvecklingsaktör

Act Svenska kyrkan är Svenska kyrkans arbete med internationell mission och diakoni, eller med andra ord dess internationella bistånds- och utvecklingsverksamhet. Det innebär att Act Svenska kyrkan är en trosbaserad utvecklings- och biståndsaktör och en integrerad del av Svenska kyrkan. Act Svenska kyrkans verksamhet står på teologisk grund⁷⁴, samtidigt som den bedrivs utifrån vedertagna principer för humanitärt arbete, såsom de humanitära principerna, genusintegrerat människorättsbaserat arbetssätt (MRBA⁷⁵), Busandeklarationens⁷⁶ principer för utvecklingseffektivitet, Istanbulprinciperna⁷⁷, åtagandena inom Charter for Change⁷⁸ för att stärka lokala aktörers roll i det humanitära arbetet samt Core Humanitarian Standards för kvalitet och ansvar⁷⁹ (CHS). Act Svenska kyrkan arbetar holistiskt i enlighet med FN:s utvecklingsagenda för hållbar utveckling – Agenda 2030.⁸⁰

Act Svenska kyrkans arbete är både tros- och rättighetsbaserat, och däri finns ingen motsättning. Tron är vår identitet, vår drivkraft och vår vision, det vi är, och de mänskliga rättigheterna vägleder hur vi arbetar. Det människorättsbaserade arbetssättet är ett sätt att förverkliga visionen. Vi erkänner alla människor som rättighetsbärare, och vi följer samt förespråkar mänskliga rättigheter så som de uttrycks i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och internationella människorättskonventioner. Teologiskt sett bygger vi det människorättsbaserade arbetssättet på den kristna trons övertygelse att människan är skapad till Guds avbild och att vi alla är skapta för att leva tillsammans i gemenskap och värdighet inför Gud som älskar varje människa och har omsorg om var och en.⁸¹

Med utgångspunkt i situationer där liv hotas och människor tystas ned tar vi ställning för det som främjar liv och framtidshopp. För att synliggöra detta krävs både omvärldsanalys och intersektionell maktanalys som samspelar med den teologiska reflektionen. Det sker genom en kontextuellt medveten teologi som betonar betydelsen av praxis och det levda livet här och nu.

I Act Svenska kyrkans teologiska förståelse är varje människa skapad till Guds avbild, med ansvar

för Skapelsen och rätt till ett liv i värdighet och till mänskliga rättigheter. Det bekräftas också i Agenda 2030 som vägleds av ändamålen och grundsatserna i FN:s stadga, inklusive respekt för internationell rätt. Var och en, utan åtskillnad av något slag, är berättigad till alla mänskliga rättigheter. Diskriminering är oacceptabelt och ingen får lämnas utanför.

Med de mänskliga rättigheterna som utgångspunkt och vägledning

De mänskliga rättigheterna är utgångspunkt för Act Svenska kyrkans arbete, vilket blir tydligt genom det genusintegrerade och människorättsbaserade arbetssätt som vi använder i utvecklingssamarbetet och policydialogen. Ett människorättsbaserat arbetssätt är en metod för att förverkliga de mänskliga rättigheterna. De två huvudaktörerna i detta arbete är rättighetsbärare och skyldighetsbärare. Grundantagandet för de mänskliga rättigheterna är att alla människor är fria och lika i värde och rättigheter. Det innebär att alla människor är rättighetsbärare. Stater och dess representanter är skyldighetsbärare inom det människorättsliga systemet. Ytterst bär de ansvaret att skydda, respektera och tillgodose mänskliga rättigheter. Barn har en särställning i kristen tro och att deras mänskliga rättigheter respekteras, skyddas och bevakas ska vara en integrerad del i allt vårt arbete.

I centrum för ett människorättsbaserat arbetssätt återfinns åtagandet att stärka människors egenmakt och deras aktiva deltagande i samhällets utveckling, som enskilda och tillsammans med andra. Det handlar om ett demokratiskt deltagande som utgår från att varje människa är subjekt och som i kraft av sin status som rättighetsbärare kan utkräva politiskt, ekonomiskt och människorättsligt ansvar. De mänskliga rättigheterna utgör grunden för arbetssättet och reflekteras i de metoder som används i Act Svenska kyrkans arbete.⁸² Ansvarsutkrävande, en del av det människorättsbaserade arbetssättet, utgör till exempel en central del av policydialog- och påverkansarbetet gentemot beslutsfattare.⁸³

Kyrkor, ekumeniska nätverk och trosbaserade utvecklingsorganisationer kan bidra till att demokratisera samhällen. De kan själva vara modeller för en

Utbytesprogrammet *Ung i den världsvida kyrkan* bidrar till att stärka relationerna mellan Svenska kyrkan och systerkyrkor i andra delar av världen. Genom programmet deltar svenska ungdomar i vardagsliv, församlingsliv och samhällsengagemang under tre månader, varefter ungdomar från samma platser vistas i svenska församlingar. 2024 sker utbyten med kyrkor i Filippinerna och Tanzania. På bilden vänskapsband som länkar samman 2013 års internationella deltagare. Foto: Malin Wrigstad /Ikon

demokratisk kultur, öka respekten för mänskliga rättigheter, göra beslutsfattare tillgängliga och ansvariga inför sina medborgare och bidra till en hållbar ekologisk, social och ekonomisk utveckling. Sammanhanget bestämmer vad som är möjligt att göra. Oavsett hur den specifika situationen ser ut vill Act Svenska kyrkan bidra till mötesplatser och möjliggöra erfarenhetsutbyten och kapacitetsstärkande åtgärder för att samarbetspartner i ännu större utsträckning ska kunna bli dynamiska civilsamhällesaktörer som förändrar kyrkor och samhällen i en riktning mot ökad demokrati och respekt för mänskliga rättigheter.

Uppdraget att stödja teologisk utbildning och reflektion har en särskild betydelse i detta avseende. Det internationella arbetets förändringsteori bygger på övertygelsen att religiös tro har positiv betydelse på både individ- och samhällsnivå och att religiösa aktörer har stort inflytande i förändringsarbetet. Teologiska utbildningsinstitutioner spelar en nyckelroll. Vår erfarenhet visar att teologisk utbildning och reflektion stärker religiösa aktörers förmåga att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till

den egna religiösa bakgrunden och utifrån denna stärka sina trossamfunds roll i samhället.⁸⁴

Vi ser en tydlig roll för kyrkor och kyrkorelaterade utvecklingsorganisationer i arbetet med att stärka människors delaktighet både som aktiva deltagare i kyrkorna och som rättighetsbärare och medborgare i samhället. Omsorgen om Skapelsen och arbetet för en utveckling inom planetens gränser är en allt större dimension av vårt arbete.

Act Svenska kyrkans humanitärt inriktade arbete syftar till att rädda liv, lindra nöd och upprätthålla varje människas inneboende värde. Det är ett arbete som sker i naturkatastrofer såväl som i flyktingsituationer på grund av väpnad konflikt eller politiskt förtryck. Mänskliga rättigheter gäller i humanitära situationer och vid väpnad konflikt gäller även den internationella humanitära rätten.

Som trosbaserad aktör har Act Svenska kyrkan en särskild möjlighet att bidra till respekt för religions- och övertygelsefrihet, interreligiöst samarbete och arbete för hållbar utveckling som motverkar religiös polarisering och extremism samt bidrar till fredliga

Alganesh och hennes familj bor i bergsbyn Kutaber i norra Etiopien. Där har klimatförändringarna påverkat tillgången till vatten, försörjning och matsäkerhet, särskilt för dem som är beroende av småskaligt jordbruk. Genom ett projekt som drivs av Mekane Yesu-kyrkans utvecklingsorganisation har Alganesh bland annat fått en energieffektiv kamin, torktåliga grödor, ledarskapsutbildning, solcellslampa till hemmet och getter för uppfödning. Foto: Magnus Aronson/Ikon

och pluralistiska samhällen. I den ekumeniska diakonin samarbetar olika parter för att uppnå gemensamma mål. Lokala kyrkor, diakonala och teologiska institutioner och organisationer, samt internationella aktörer bidrar med olika resurser. Dessa resurser består till exempel i kontextuell teologisk reflektion som inkluderar frågor som mänsklig värdighet och upprättelse samt erfarenheter av sårbarhet och helande, egna utbildnings- och hälsovårdsinstitutioner, breda internationella nätverk, samt tematisk och biståndsspecifik kompetens. Eftersom Act Svenska kyrkan befinner sig i både religiösa och sekulära sammanhang kan vi ofta spela en roll som brobyggare och flerspråkig tolk mellan olika begreppsvärldar.

Samarbete med kyrkor och andra samarbetspartner

Act Svenska kyrkan arbetar alltid genom lokala eller lokalt förankrade samarbetspartner. Många av partnerrelationerna, inte minst till olika kyrkor,

är långsiktiga och karaktäriseras av en samverkan som syftar till förändring för människor som lever i utsatthet och fattigdom. Partnerrelationerna karaktäriseras av ömsesidigt utbyte och lärande. Vi samverkar med kyrkor och samarbetspartner i det internationella arbetet och strävar efter att bygga kapacitet och ett lokalt ägarskap. Förändringsarbete ska definieras och ägas av de människor det berör lokalt. Men för att förverkliga lokala aktörers inflytande och ledarskap krävs också en omställning som konkret förskjuter makt och resurser från externa till lokala organisationer. Act Svenska kyrkan behöver därför tillsammans med andra nordbaseerade biståndsorganisationer också släppa ifrån sig makt och resurser och våga omformulera sina roller i relation till samarbetspartner och lokala aktörer.

Act Svenska kyrkan bidrar till att stärka det civila samhället genom att bidra till kyrkors, organisationers och andra aktörers kapacitetsbyggande. Vi har även ett uppdrag från samarbetspartner att agera självständigt i form av policydialog och påverkans-

Tron är vår identitet, vår drivkraft och vår vision, det vi är, och de mänskliga rättigheterna vägleder hur vi arbetar.

arbete gentemot beslutsfattare i Sverige, EU och i globala sammanhang.

Act Svenska kyrkans verksamhet fokuserar på lokalsamhällets resiliens och de särskilda förutsättningar som behövs för att uppnå genusintegrerad och människorättsbaserad rättvisa, hållbarhet och demokrati. Människors liv utspelar sig i relation till en helhet av möjligheter och begränsningar som påverkas av ekonomiska, sociala, rättsliga, religiösa, politiska och kulturella ramverk, lokalt och globalt. Med utgångspunkt i människors och lokala aktörers verklighet och egna förmågor ska Act Svenska kyrkans verksamhet därför formars på ett sätt som bidrar till att flytta makt och resurser till lokala aktörer och som medvetet håller samman och främjar synergier mellan olika tematiska perspektiv samt mellan humanitärt arbete och utvecklings- och fredsarbete.

Som medlemsorganisation i Svenska missionsrådet bidrar vi till påverkansarbete om vikten av religiös läskunnighet och religions- och övertygelsefrihet som förutsättning för demokrati och utveckling.⁸⁵ Svenska missionsrådet har genom strategiskt samarbete inom nordiska nätverket för religions- och övertygelsefrihet NORFORB skapat FORB-online learning platform, en ledande resurs för utbildning inom området och dit ett stort antal internationella religiösa eller ateistiska/humanistiska organisationer är anslutna.⁸⁶

Act Svenska kyrkans trosbaserade samarbetspartner har en lång erfarenhet och djup kunskap inom fredsarbete, vilket är en del av det ekumeniska och interreligiösa arbetets kärna, liksom i försörjnings- och hälsofrågor som är starkt förankrade i det diakonala arbetet. Som kyrka och människorättsbaserad biståndsaktör har Act Svenska kyrkan samarbeten med såväl religiösa institutioner och trosbaserade organisationer som sekulära människorättsorganisationer. Därmed kan vi bidra till att bygga broar, skapa dialog och initiera samverkan inom specifika tematiska områden. För att skapa förutsättningar för förtroendefull och konstruktiv dialog och samverkan ska Act Svenska kyrkan tillsammans med den ekumeniska rörelsen bekräfta kallelsen att bygga

relationer med människor av annan tro eller övertygelse, baserat på teologisk öppenhet och religions- och övertygelsefrihet. Inom fredsarbetet främjar Act Svenska kyrkan interreligiös samverkan för en djupare och ömsesidig förståelse, och för att förebygga religiös polarisering och extremism. I religiöst komplexa och konfliktfyllda sammanhang är konstruktiv interreligiös samverkan en fredsskapande kraft i sig själv.

På den globala nivån är Act Svenska kyrkan medlem i och samarbetar strategiskt med Kyrkornas världsråd, Lutherska världsförbundet och ACT-alliansen. Individuellt och gemensamt har dessa tre allianser hög legitimitet, bred medlemsbas, länkar mellan teori, policy och praktik samt närvaro från lokal till global nivå. Alla tre allianserna har ackreditering till FN samt kontor i New York och Genève. Det ger unika möjligheter att med andra kyrkor och kyrkorelaterade organisationer driva viktiga frågor och länka lokalt, nationellt och globalt arbete så att vi tillsammans kan åstadkomma förändring på en global nivå där vi som enskild aktör inte själva kan uppnå samma resultat.

Ageravolontärerna är Act Svenska kyrkans nätverk för ungdomar som vill engagera sig i internationella rättvisefrågor. På bilden syns ageravolontärer planera sitt bidrag till *16 days of activism* – en internationell kampanj mot könsrelaterat våld som genomförs i november/december varje år. Foto: Magnus Aronson/Ikon

Act Svenska kyrkans globala ekumeniska nätverk

Kyrkornas världsråd

Kyrkornas världsråd⁸⁷ är det bredaste och mest inkluderande sammanhanget i den ekumeniska rörelsen, och dess mål är kristen enhet. Kyrkornas världsråd består av medlemskyrkor (främst ortodoxa, anglikanska, baptistiska, lutherska, metodistiska och reformerta samt självständiga kyrkor⁸⁸) i mer än 110 länder. Organisationen representerar över 580 miljoner kristna och erbjuder möjligheter för kristna aktörer att mötas för fördjupad reflektion och för att formulera gemensamma svar på globala utmaningar. Kyrkornas världsråd har sedan det grundades 1948 ett nära samarbete med FN.

Lutherska världsförbundet

Lutherska världsförbundet⁸⁹ (LVF) bildades 1947 och är en gemenskap av 148 lutherska kyrkor i 99 länder som representerar över 77 miljoner kristna. Förutom teologisk reflektion, ekumeniskt samarbete och främjande av interreligiösa relationer har Lutherska världsförbundet en avdelning som arbetar med utvecklingssamarbete och humanitärt arbete, med särskilt fokus på flyktingar. Samarbetsavtalet mellan LVF och Islamic Relief är ett exempel på interreligiöst samarbete som FN:s flyktingorgan har uppmärksammat som en förebild.

ACT-alliansen

ACT-alliansen⁹⁰ bildades 2010 och är en koalition av mer än 140 kyrkor och kyrkorelaterade organisationer som arbetar tillsammans i över 120 länder. Det är en av de största allianserna av trosbaserade aktörer och har mandat att samordna humanitärt arbete, långsiktigt utvecklingssamarbete och påverkansarbete. ACT-alliansen har sekretariat Genève och New York samt fyra regionala kontor, däribland ett i Bryssel⁹¹. I enskilda länder samarbetar medlemmarna i nationella forum. I Sverige finns två svenska medlemmar, Act Svenska kyrkan och Diakonia.

7. Avslutning

Act Svenska kyrkan strävar efter att i nära samverkan med tros- och människorättsbaserade civilsamhällsaktörer stärka människors egenmakt och deras lokala och globala organisering. Syftet är att människor som rättighetsbärare ska ha demokratiskt utrymme att föra dialog med skyldighetsbärare angående deras ansvar att försvara och tillgodose mänskliga rättigheter samt bidra till rättvis och hållbar utveckling.

Act Svenska kyrkan strävar efter att verka för mänsklig värdighet, värna skapelsen och främja freden genom att bidra till genomförandet av Agenda 2030 och dess mål för hållbar utveckling. Act Svenska kyrkan vill bidra till en fördjupad förståelse hos sekulära aktörer för hur utveckling påverkas av religiösa tolkningsramar och religiösa aktörer, och för hur dessa aktörer är en del av civilsamhället.

Sammanfattande utgångspunkter:

1. Act Svenska kyrkan använder sin röst i samhället för att stärka omsorg om skapelsen, påtala människors utsatthet, uppmärksamma orsaker till utsattheten, samt utkräva ansvar.

En viktig del av kyrkans diakonala uppdrag, i Sverige såväl som i ett internationellt sammanhang, är att identifiera och påtala grundorsaker till människors utsatthet och till hot mot Skapelsen. Att bidra till att marginaliserade röster kan höras och att utkräva ansvar tillhör också det diakonala uppdraget.⁹²

2. Act Svenska kyrkan följer de mänskliga rättigheterna och arbetar enligt principerna för det människorättsbaserade arbetsättet.

De mänskliga rättigheterna är till för alla utan åtskillnad. Det finns en tydlig samklang mellan betoningen av Guds kärlek till och nåd för hela sin mänsklighet i Svenska kyrkans teologi och de grundläggande principerna i ett människorättsbaserat arbetsätt. Båda har människovärdets okränkbarhet och alla människors lika värde i fokus. I verksamheten har de människorättsbaserade principerna företräde.

3. Act Svenska kyrkan för dialog med religiösa aktörer vars tolkningar och praktiker inte erkänner mänskliga rättigheter fullt ut.

Act Svenska kyrkan vill skapa särskilda mötesplatser med kyrkor och religiösa aktörer som har andra tolkningsramar än våra egna, även med de som inte erkänner mänskliga rättigheter fullt ut för alla människor utan åtskillnad eller där konfliktytor finns. Där skiljelinjer finns ser vi det som en oavvislig uppgift för evangeliet och vårt kollektiva ansvar att hitta utrymmen, metoder och möjligheter att öka förståelsen för frågor och varandra. Vi strävar efter att skapa respektfulla dialoger i trygga men modiga rum som tillåter tydliga ställningstaganden och där deltagare kan utmana sig själva och förstå olika ståndpunkter. Det är ett utmanande arbete, och vi strävar alltid efter att utveckla våra metoder för samtal och dialog, samt betonar gemensamt ansvarstagande och kollektivt ägandeskap från alla parter i dialogen. Svenska kyrkan står alltid upp för det människorättsliga ramverket, mänsklig värdighet och det människorättsliga arbetsättet. Även om vi inte bryter relationer med kyrkor eller religiösa aktörer på grund av skiljelinjer så håller vi varandra ansvariga i de relationer vi står i, som en del av partnerskap och ömsesidighet i relationerna.

4. Act Svenska kyrkan följer det humanitära imperativet och de humanitära principerna i det humanitärt inriktade arbetet.

Målet för Act Svenska kyrkans humanitärt inriktade arbete är att rädda liv, lindra nöd och upprätthålla mänsklig värdighet, till förmån för människor som befinner sig i katastrofsituationer. Dessa principer är absoluta och följer det humanitära imperativet. Stöd får aldrig villkoras eller användas för att påverka människors religiösa tillhörighet, vare sig i humanitärt arbete eller andra verksamhetsområden. Vid interna mål- eller intressekonflikter ska de humanitära principerna ha företräde. Ökad förståelse kring religionens och religiösa aktörers betydelse för människors fysiska och andliga hälsa, välbefinnande och motståndskraft stärker kvaliteten i humanitära insatser och är bland annat en viktig del i Act Svenska kyrkans arbete för resiliens.

5. Act Svenska kyrkan arbetar för religions- och övertygelsefrihet så att människor och samhällen kan leva i fredlig samexistens.

Stater är ytterst ansvariga för att respektera, skydda och implementera religions- och övertygelsefrihet. Religiösa aktörer kan vara juridiska skyldighetsbärare och är alltid moraliska skyldighetsbärare. Act Svenska kyrkan strävar efter att gå bortom förenklade eller förvrängda beskrivningar av religioner och deras utövare, ha ett lyhört och respektfullt förhållningssätt i ekumeniska och interreligiösa samarbeten, samt uppmärksamma religions- och övertygelsefrihet utifrån ett genus- och barnrättsperspektiv.

6. Act Svenska kyrkan främjar teologisk utbildning och reflektion för att stärka religiösa aktörers förutsättningar att agera som relevanta samhällsaktörer.

För att kyrkor ska kunna uppfylla sitt uppdrag i världen behöver formella och informella religiösa ledare utveckla sin förmåga att reflektera kritiskt över sin teologiska ståndpunkt och kyrkans roll, tolka heliga texter och utveckla teologiska perspektiv på samtiden. Stöd till teologisk utbildning är ett viktigt verktyg för att stärka dialog, motverka religiös populism och extremism och stödja utvecklingen av en samhällsorienterad teologi som inspirerar religiösa ledare att bli förändringsaktörer i samhället och bidra till hållbar utveckling.

7. Act Svenska kyrkan arbetar för ett gott samarbete mellan sekulära och religiösa utvecklingsaktörer.

Act Svenska kyrkan är närvarande på olika arenor och samarbetar med både religiösa och sekulära aktörer. Utifrån vår förmåga att föra samtal om teologi och mänskliga rättigheter vill vi bidra till ökad ömsesidig förståelse, bygga broar och föra samman olika aktörer i nya samarbeten. Act Svenska kyrkan kan bidra med analyser, kontakter och nätverk som kan bidra till att förverkliga potentialen i sekulära aktörers samarbete med religiösa aktörer. I detta sammanhang kan vi exempelvis bidra till den kontextuella analysen av religionens roll inom svenskt utvecklingssamarbete, i nära dialog med Sida och UD.

Ordlista

Civila samhället är en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet, där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma värden och intressen. Civilsamhällesorganisation (CSO) är en självstyrande organisation vilken karakteriseras av frivillighet och som i olika grad är oberoende från stat, kommun och marknad samt bedriver sin verksamhet utan vinstintresse, ofta utifrån en gemensam värdegrund.⁹³ Det är olika i vilken utsträckning trosbaserade organisationer och trossamfund själva beskriver sig som en CSO, vilket beror på om de uppfattar sig som en del av civila samhället. Act Svenska kyrkan räknar sig själv till denna grupp.

Diakoni (grek. *diakonia*) betyder tjänst, men dess teologiska betydelse och användning är bredare.⁹⁴ Det är kyrkans sätt att tjäna mänskligheten där Guds kärlek kommer till uttryck gentemot alla människor oavsett tro, tradition och värderande åtskillnad.⁹⁵

Ekumenik (grek. *oikoumene*: som rör den bebodda jorden, världsvid)⁹⁶ kan syfta på enbart relationer mellan kyrkor eller på relationer till andra religioner, vanligtvis i någon form av interreligiös dialog eller samarbete. Ekumeniskt arbete organiseras lokalt, nationellt och regionalt i form av kristna råd eller interreligiösa råd och globalt genom bland annat Kyrkornas världsråd.

Evangelisk-luthersk: Beskrivningen av Svenska kyrkan som evangelisk-luthersk anger att trossamfundet är protestantiskt och en del av den lutherska kyrkofamiljen.⁹⁷

Evangelisation fokuserar på uttrycklig och avsiktlig artikulation av evangeliet, vilket innefattar ”inbjudan till personlig omvändelse till ett nytt liv i Kristus och till lärjungaskap”.⁹⁸ Mission och evangelisation⁹⁹ är olika begrepp men används också synonymt.¹⁰⁰ När kyrkoordningen för Svenska kyrkan skapades ersattes begreppet evangelisation med mission.¹⁰¹

Folkkyrka är en öppen kyrkoform som teologiskt utgår från föreställningen att det kristna evangeliet riktar sig till alla människor och som ofta omfattar flertalet invånare i ett land.¹⁰² Svenska kyrkan är en öppen folkkyrka som enligt Kyrkoordningen ”har rum för alla, för den sökande och tvivlande likaväl som för den trosvisse”. Det innebär att Guds nåd för alla, snarare än den enskildes tro, står i centrum. ”Folk” i folkkyrka ska inte missförstås som en homogen grupp utan snarare betyder det invånare, alltså de människor som lever i vårt land.¹⁰³

FORB är den engelska förkortningen av Religions- och övertygelsefrihet: *Freedom of Religion and Belief*.

Humanitära imperativet är rätten och skyldigheten att bistå människor i nöd samt rätten för dessa människor att ta emot humanitärt bistånd.¹⁰⁴

Humanitära principerna är humanitet, opartiskhet, neutralitet och oberoende.¹⁰⁵

Interreligiös dialog eller möte sker mellan människor som tillhör olika religiösa traditioner. Dialogen behöver inte begränsas till talade ord, den kan också ha olika konstnärliga uttryck, handla om interreligiös samverkan eller praktisk handling, även kallad diapraxis.¹⁰⁶

Hållbar utveckling tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov¹⁰⁷ och har tre dimensioner – ekonomisk, social och miljömässig – att uppnås på ett balanserat och integrerat sätt.¹⁰⁸ Svenska kyrkan lyfter fram en fjärde dimension: den andliga/existentiella hållbarheten.¹⁰⁹

Mission (lat. *missio*: sändning) *Missio Dei* betyder ”Guds sändning” och syftar till att kyrkan tar del i Guds mission i världen. Ett vanligt förekommande uttryck i reflektioner om evangelisation och mission i ekumeniska sammanhang är ”kristet vittnesbörd”.¹¹⁰

Policydialog används som ett samlingsnamn i Act Svenska kyrkan och utgör en bredare förståelse av påverkans- och policyarbete.¹¹¹

Proselytism är verksamhet för att vinna anhängare; särskilt om kristna samfunds försök att locka över medlemmar av andra samfund till sitt eget.¹¹² Proselytism är inte ett legitimt sätt att evangelisera.¹¹³

Religiös aktör är ett samlingsnamn för trossamfund, formella och informella religiösa ledare, religiösa grupper samt trosbaserade- och kyrkorelaterade organisationer inom allt från akademi och internationell utveckling till samhällsbärande aktörer inom sjukvård.

Resiliens handlar om människors och samhällens, förmåga att stå emot och klara av en förändring, samt återhämta sig och vidareutvecklas. När man talar om förmågan till resiliens i utvecklingsammanhang och i samband med olika former av kriser (till exempel pandemi, klimatförändringar och andra katastrofer/kriser) översätts "resilience" ofta till "motståndskraft".

Rättighetsbärare är ett centralt begrepp i ett människorättsbaserat utvecklingssamarbete och innebär att de människor man vill stödja betraktas och bemöts som bärare av mänskliga rättigheter snarare än som behövande mottagare. Alla människor som befinner sig i ett land – inom statens jurisdiktion – är rättighetsbärare och har rätt att få sina mänskliga rättigheter uppfylla.

Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) är centralt för människors överlevnad och nödvändigt för att människor ska kunna bestämma över sin kropp och sin sexualitet men också sin framtid. SRHR innefattar bland annat tillgång till hälsovård, inklusive reproduktiv vård, säkra aborter, preventivmedel, skydd mot könsrelaterat våld, information och kunskap. Även om det finns normativa globala och regionala ramverk om vikten av SRHR är tillgången bristande. Motståndet mot SRHR motiveras ofta med hänvisning till religion och tro. Globalt finns ett starkt strategiskt och välfinansierat motstånd vilket gör att området inte prioriteras av politiken eller människor vid makten. Act Svenska kyrkan vill vara en motvikt till det och arbetar mot förtryck och övergrepp och för mänskliga rättigheter på flera olika nivåer och med olika aktörer. Utifrån teologiska ställningstaganden arbetar Act Svenska kyrkan aktivt för att förverkliga SRHR som en mänsklig rättighet och tillgång till denna rättighet för alla.¹¹⁴

Skapelsen omfattar enligt kristen tradition hela universum, inklusive vår planet och allt liv som finns här. Människan är en del av Skapelsen och har till uppdrag att ha omsorg om den.

Skyldighetsbärare är ett centralt begrepp i ett människorättsbaserat utvecklingssamarbete och utgörs av stater och dess representanter som har det primära ansvaret för att de mänskliga rättigheterna skyddas, respekteras och tillgodoses. Religiösa institutioner är skyldighetsbärare om familjelagstiftningen är delegerad till dem. Rättighetsbärarnas tillgång till mänskliga rättigheter påverkas i praktiken också i stor utsträckning också av icke-statliga aktörers, bland annat religiösa aktörers och företags, agerande. Dessa benämns ofta moraliska skyldighetsbärare.

Fotnoter

- 1 Kristina Helgesson Kjellin (2021), "Hedvig Amalia Posse, Missionär, sjukhusgrundare, psalmförfattare", *Svenskt kvinnobiografiskt lexikon*. <https://skbl.se/sv/artikel/HedvigAmaliaPosse>
- 2 Jonas Jonson (2019), *Missionärerna: En biografisk berättelse om Svenska kyrkans Mission 1874–1974*, Verbum.
- 3 Daniel Lindmark & Olle Sundström (red.) (2017), *Samerna och Svenska kyrkan: Underlag för kyrkligt försoningsarbete*, Gidlunds förlag. <https://www.svenskakyrkan.se/samiska/vitboken>; för mer information om Svenska kyrkans ursäkt, se denna webbsida: <https://www.svenskakyrkan.se/samiska/ursakt-till-det-samiska-folket>
- 4 Kyrkornas världsråd (2013), *Tillsammans för livet: Mission och evangelisation i en värld i förändring*. Svenska missionsrådet och Sveriges kristna råd. <https://www.skr.org/material/tillsammans-for-livet/>
- 5 Karin Sarja (2024), "Missionshistoriens kvinnor", i Frida Falk, Nicklas Fahlgren och Erik Lysén (red), *Vår mission: Hopp! 150 år av internationellt engagemang*. Verbum och Act Svenska kyrkan.
- 6 Birgitta Larsson (2012), "Historien bakom Svenska missionsrådet", i *100 år av ekumenik och solidaritet. Svenska missionsrådet 1912–2012*. Robert Odén, Kristina Helgesson Kjellin, Viktoria Isaksson (red), Svenska missionsrådet. https://www.smc.global/wp-content/uploads/documents/Hundra_ar_av_ekumenik_och_solidaritet-2012.pdf
- 7 Ibid, sid 36; Jacob Zetterman (2012), "Statliga pengar på gott och ont" i *100 år av ekumenik och solidaritet. Svenska missionsrådet 1912–2012*. Robert Odén, Kristina Helgesson Kjellin, Viktoria Isaksson (red), Svenska missionsrådet. https://www.smc.global/wp-content/uploads/documents/Hundra_ar_av_ekumenik_och_solidaritet-2012.pdf; Svenska kyrkans internationella uppdrag: Program för SKM och LH 2000, s. 17.
- 8 Björn Ryman (1997) *Lutherhjälpen första 50 år: 1947–1997: medmänniskor till tjänst*. Stockholm, Verbum.
- 9 Anders Wejryd (2022), *Lutherhjälpen som försvann*. Acta Universitatis Upsaliensis.
- 10 Themrise Khan, Kanakulya Dickson and Maïka Sondarjee (red.) (2023), *White Saviorism in International Development: Theories, Practices and Lived Experiences*. DarajaPress.
- 11 Act Svenska kyrkan (2022), Strategisk plan för Act Svenska kyrkan, sid 6. [Strategisk plan för Act Svenska kyrkan rev 2022](#)
- 12 Svenska kyrkan, Biskopsmötet (2019), *Biskopsbrev om de kyrkliga handlingarna i en mångreligiös kontext*, s 33. <https://www.svenskakyrkan.se/biskopsbrev/biskopsbrev-om-de-kyrkliga-handlingarna-i-en-mangreligios-kontext>
- 13 Svenska missionsrådet (2015), Värdegrund. <https://ihs.smc.global/documents/EB3E9B0E-3760-40F2-9473-9F879369EF31/Va%CC%88rdegrund.pdf>
- 14 Kyrkornas världsråd, Påvliga rådet för interreligiös dialog och Evangeliska världssalliansen (2011), *Kristet vittnesbörd i en mångreligiös värld: rekommendationer för uppförande*, s. 5. Sveriges kristna råd. https://www.skr.org/wp-content/uploads/2018/10/kristet_vittnesbord.pdf
- 15 Svenska kyrkan, Biskopsmötet (2015), *Ett biskopsbrev om diakoni*. https://www.svenskakyrkan.se/filer/SK15363_biskopsbrev_Diakoni_2015%20OBS%20Slutversion%20inkl%20noter.pdf
- 16 Ibid, s.16, 41. Se också World Council of Churches and ACT Alliance (2022), *Called to Transformation*. Ecumenical Diakonia. https://www.oikoumene.org/sites/default/files/2023-02/Called%20to%20Transformation%20Ecumenical%20Diakonia_webMedRes.pdf
- 17 Se Svenska kyrkans webbsida om diakoni: <https://www.svenskakyrkan.se/diakoni>
- 18 World Council of Churches and ACT Alliance (2022), *Called to Transformation*. Ecumenical Diakonia. https://www.oikoumene.org/sites/default/files/2023-02/Called%20to%20Transformation%20Ecumenical%20Diakonia_webMedRes.pdf
- 19 Läs mer på Svenska kyrkans webbsida om ekumeniska samarbeten: <https://www.svenskakyrkan.se/ekumenik>
- 20 Läs mer om Nathan Söderbloms gärning på Svenska kyrkans hemsida: <https://www.svenskakyrkan.se/nyheter/nathan-soderblom-uppmarksammas-under-jubileumshelg>. 100-årsjubileet för Stockholmsmötet 1925 kommer att uppmärksammas under det ekumeniska året 2025. Se information på Sveriges kristna råds hemsida: <https://www.skr.org/vart-arbete/ekumeniska-aret/stockholmsmotet-1925/>
- 21 Act Svenska kyrkan (2022), Strategisk plan för Act Svenska kyrkan, sid 6. <https://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=1716046>
- 22 Den så kallade Lundprincipen innebär att kyrkor ska agera gemensamt i alla frågor utom de där djupgående olikheter i övertygelser framtvingar dem att agera separat. Detta är en pragmatisk princip som uttrycker en långtgående vilja att balansera kyrkors egna friheter med oenigheter utan att det leder till kyrkosplittring. Läs mer i Erwin Fahlbusch (1999), *The Encyclopedia of Christianity*, Wm. B. Eerdmans Publishing, sid 277.
- 23 Svenska kyrkan (2011), *Sann mot sig själv – öppen mot andra: Samtal om religionsteologi i Svenska kyrkan*. <https://blogg.svenskakyrkan.se/crd/files/2017/01/Sann-mot-sig-sj%c3%a4lv.pdf>
- 24 Lutherska världsförbundet (2016, sv. övers. 2017), *Kyrkan i det offentliga rummet, ett studiedokument från Lutherska världsförbundet*. <https://www.svenskakyrkan.se/filer/1718397/Kyrkan%20i%20det%20offentliga%20rummet%20rapport%202024.pdf?id=2750191>; 2024 håller Svenska kyrkan ett tematiskt kyrkomöte om kyrkan i det offentliga rummet. Kyrkostyrelsens skrivelse 2024:6 inför kyrkomötet: [https://www.svenskakyrkan.se/filer/587615/Kyrkostyrelsens%20skrivelse%202024%206%20Tematiskt%20kyrkom%C3%B6te%20-%20Kyrkan%20i%20det%20offentliga%20rummet\(1\).pdf](https://www.svenskakyrkan.se/filer/587615/Kyrkostyrelsens%20skrivelse%202024%206%20Tematiskt%20kyrkom%C3%B6te%20-%20Kyrkan%20i%20det%20offentliga%20rummet(1).pdf).
- 25 Carole Rakodi (2015), "Development, religion and modernity" i *The Routledge Handbook on Religions and Global Development*. Tomalin, Emma (red). London and New York: Routledge, s. 19–20.
- 26 Tara Hefferan (2015), "Researching religions and development" i *The Routledge Handbook on Religions and Global Development*. Tomalin, Emma (red). London and New York: Routledge, s. 42.
- 27 Se Svenska kyrkans webbsida om hållbar utveckling. <https://www.svenskakyrkan.se/hallbarutveckling>
- 28 Rakodi 2015, s. 23

- 29 Josephine Sundqvist (2019), "A 'religious turn' in the Swedish development cooperation", i Robert Odén and Tore Samuelsson (red), *For Better For Worse: The Role of Religion in Development Cooperation*, s.113 – 121; Gregory Deacon and Emma Tomalin (2015), "A history of faith-based aid and development" i *The Routledge Handbook on Religions and Global Development*. Tomalin, Emma (red). London and New York: Routledge, s. 68.
- 30 Pew Research Center (2022), "Key Findings From the Global Religious Futures Project" <https://www.pewresearch.org/religion/2022/12/21/key-findings-from-the-global-religious-futures-project/>
- 31 Pew Research center (2015); "The Future of World Religions; Population Growth Projection 2010–2050", s. 8. https://assets.pewresearch.org/wp-content/uploads/sites/11/2015/03/PF_15.04.02_ProjectionsFullReport.pdf
- 32 Kyrkornas världsråd (2013), *Tillsammans för livet: Mission och evangelisation i en värld i förändring*, s. 8. Svenska missionsrådet och Sveriges kristna råd. <https://www.skr.org/material/tillsammans-for-livet/>
- 33 Erika Willander (2014), *What Counts as Religion in Sociology? The Problem of Religiosity in Sociological Methodology*. Uppsala: Uppsala universitet.
- 34 Isak Svensson (2019), "The role of faith-based mediation in internal armed conflicts", i Robert Odén and Tore Samuelsson (red), *For Better For Worse: The Role of Religion in Development Cooperation*, s.113 – 121. <https://www.smc.global/wp-content/uploads/documents/For-better-for-worse-rev-2019.pdf>
- 35 The Observatory on the Universality of Rights (2021), *Rights at Risk: Time for Action. Observatory on the Universality of Rights Trends Report*. En sammanfattning kan laddas ner här: https://www.oursplatform.org/wp-content/uploads/rights_at_risk_priemer_2021-1.pdf; UNFPA (2016), *Religion, Women's Health and Rights: Points of Contention and Paths of Opportunities*. New York: United Nations Population Fund.
- 36 Nora Khalaf-Elledge (2021), Scoping Study: Looking Back to Look Forward. The Role of Religious Actors in Gender Equality since the Beijing Declaration. Washington DC; Joint Learning Initiative on Faith and Local Communities (JLI). Rapporten är publicerad av bland andra Act Svenska kyrkan och ACT-alliansen och kan laddas ner här: https://jlicf.com/wp-content/uploads/2021/07/SDG5_ReligiousActorsLaunchReport_June28.pdf
- 37 Ibid. Några konkreta exempel bland Act Svenska kyrkans samarbetspartner handlar om påverkan mot barnäktenskap i Irak <https://blogg.svenskakyrkan.se/act/2021/11/16/barnakenskap-en-tradition-att-bryta/> och ändrade familjerättslagar för kristna i Palestina och Jordanien: <https://blogg.svenskakyrkan.se/act/2021/11/12/lutherska-kyrkan-banar-vag-for-jamstallidhet/>
- 38 Svenska kyrkans strategi för teologisk utbildning i en global kontext, 2020.
- 39 Ted Karpf och Alex Ross (red) (2008), *Building from Common Foundations: The World Health Organization and Faith-Based Organizations in Primary Healthcare*. World Health Organization. https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/43884/9789241596626_eng.pdf;sequence=1
- 40 Hess, Sarah et al. (2024), "Faith as a complex system: engaging with the faith sector for strengthened health emergency preparedness and response" i *The Lancet Global Health*, digital publicering 6 augusti. [https://www.thelancet.com/journals/langlo/article/PIIS2214-109X\(24\)00317-6/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/langlo/article/PIIS2214-109X(24)00317-6/fulltext)
- 41 Act Svenska kyrkan (2021), Act Svenska kyrkans ekumeniska förhållningsätt.
- 42 Terese Christiansson och Felix Larnö (2021), "Coronatraumat i Tanzania: 'Ibland hade vi fem begravningar om dagen'" TV4 (video) <https://www.tv4play.se/klipp/76d0f77e53fd1ab45393> President Magufuli dog i mars 2021, förmodligen av covid.
- 43 The Church of Sweden (2008), "Hope for the Future! The Uppsala Interfaith Climate Manifesto 2008: Faith traditions addressing Global Warming". https://www.svenskakyrkan.se/filer/Manifesto_Uppsala_2008_eng.pdf
- 44 Svenska kyrkan, Biskopsmötet (2019), *Ett biskopsbrev om klimatet*. <https://www.svenskakyrkan.se/klimatbrevet>
- 45 Svenska kyrkan (2023), Svenska kyrkans färdplan för klimatet – Etapp 2. https://www.svenskakyrkan.se/filer/1374643/F%c3%a4rdplan_klimatet_Etapp-2_FINAL.pdf
- 46 Läs om Oikocredits verksamhet på dess svenska hemsida: <https://www.oikocredit.se/>
- 47 Magdalena Vogt (2024), "Småskaliga bönder av storskalig betydelse", Act Svenska kyrkans blogg <https://blogg.svenskakyrkan.se/act/2024/01/30/smaskaliga-bonder-av-storskalig-betydelse/>
- 48 Act Svenska kyrkan (2024), Projektexempel: Krisförebyggande klimatarbete i Etiopien. <https://www.svenskakyrkan.se/act/p122>
- 49 Act Svenska kyrkan (2024), "Försörjning och klimaträttvisa: Klimatförändringarnas konsekvenser" <https://www.svenskakyrkan.se/act/det-har-gor-vi/forsorjning-och-klimatrattvisa/klimatrattvisa>
- 50 Annika Lysen (1999), *Låt basunerna ljuda! – En skrift om jubelårets möjligheter*. Sveriges kristna råd.
- 51 Laurie A Occhipinti (2015), "Faith-based organizations and development" i *The Routledge Handbook on Religions and Global Development*. Tomalin, Emma (red). London and New York: Routledge.
- 52 Act Svenska kyrkan (2023), "Katastrofinsatser: Psykosocialt arbete" <https://www.svenskakyrkan.se/act/det-har-gor-vi/katastrofinsatser/psykosocialt-arbete>
- 53 Gunner, Göran (red) (2007), *Människa är ditt namn – om mänskliga rättigheter mänsklig värdighet och teologi* s 20–22. Stockholm: Verbum.
- 54 World Council of Churches and ACT Alliance (2022), *Called to Transformation*. Ecumenical Diakonia. https://www.oikoumene.org/sites/default/files/2023-02/Called%20to%20Transformation%20Ecumenical%20Diakonia_webMedRes.pdf
- 55 Lutherska världsförbundet (2016, sv. övers. 2017), Kyrkan i det offentliga rummet, ett studiedokument från Lutherska världsförbundet, sid 24–27. Sveriges kristna råd. <https://www.svenskakyrkan.se/filer/1718397/Kyrkan%20i%20det%20offentliga%20rummet%20rapport%202024.pdf?id=2750191>
- 56 World Council of Churches (1998), "Human Rights and the Churches", WCC 1998/1 Commission of the Churches on International Affairs.
- 57 Alf Tergel (1998), "Human Rights in Cultural and Religious Traditions", *Uppsala Studies in Faith and Ideologies* 8. Uppsala: ACTA Uppsala universitet.
- 58 Elena Namli (2014), *Human Rights as Ethics, Politics, and Law*. Uppsala: Uppsala university; Gunner, Göran (red) (2007), *Människa är ditt namn – om mänskliga rättigheter mänsklig värdighet och teologi* s 202–203. Stockholm: Verbum.
- 59 UN (2016), Report of the Special Rapporteur on freedom of religion and belief A/71/269, 2 August 2016, s. 6 <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n16/244/98/pdf/n1624498.pdf>

- 60 UN (2016), Report of the Special Rapporteur on freedom of religion and belief A/71/269, 2 August 2016, s. 4. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n16/244/98/pdf/n1624498.pdf>
- 61 Svenska Missionsrådet (2014), *Religionsfrihet för alla: så kan Sveriges utrikespolitik stärkas*. <https://www.smc.global/dokument/religionsfrihet-for-alla/?download=true>
- 62 Svenska missionsrådet (2024), webbsida "Vad är religionsfrihet?" <https://www.smc.global/vara-fordjupningssidor/religionsfrihet/>
- 63 Samirah Majmudar (2024), "Key findings about religious restrictions around the world in 2021", webbartikel, Pew research Center. <https://pewsr.ch/49WmaL1>
- 64 SOU 2018:18, Statens stöd till trossamfund i ett mångreligiöst Sverige. *Betänkande av Utredningen om översyn av statens stöd till trossamfund*, sid 84ff.
- 65 Lag (1976:1004) om ändring i religionsfrihetslagen (1951:680).
- 66 OHCHR (2010), *Declaration on the Rights of Persons Religious and Linguistic Minorities* https://www.ohchr.org/sites/default/files/Booklet_Minorities_English.pdf
- 67 World Council of Churches (2014), *Freedom of Religion and Rights of religious Minorities. CCIA Study Report*. Commission of the Churches on the International Affairs, WCC. Geneva: World Council of Churches; World Council of Churches (2013), *Misuse of the Blasphemy Law and Religious Minorities in Pakistan. Report of the International Hearing*. Commission of the Churches on the International Affairs, WCC. Geneva: World Council of Churches.
- 68 Stefanus Alliance International (2021), *Freedom of religion or belief for everyone: Women in focus. Freedom of Religion or Belief for Everyone Women in Focus 2021 stefanus alliance.pdf* ([partner-religion-development.org](https://www.stefanusalliance.org/partner-religion-development.org))
- 69 OHCHR (2020), "States should not use religious beliefs to justify women and LGBT+ rights violations – UN expert", pressmeddelande 2 mars. States should not use religious beliefs to justify women and LGBT+ rights violations – UN expert | OHCHR; Marie Juul Petersen (2021), *Freedom of Religion or Belief and Women's Rights, Leaving No One Behind: A Series of Briefing Papers on Freedom of Religion or Belief and the Sustainable Development Goals*. Briefing Paper # 41. The Danish Institute for Human Rights. [Freedom of religion or belief and women's rights | The Danish Institute for Human Rights](https://www.danishinstitute.org/freedom-of-religion-or-belief-and-women-s-rights)
- 70 Svenska Missionsrådet (2014), *Religionsfrihet för alla: så kan Sveriges utrikespolitik stärkas*, sid 10. <https://www.smc.global/dokument/religionsfrihet-for-alla/?download=true>
- 71 FNs konvention om medborgerliga och politiska rättigheter, artikel 18, antogs av FN:s generalförsamling 16 december 1966 och trädde i kraft 23 mars 1966 Gunner 2005, s 195; Report of the Special Rapporteur on freedom of religion and belief A/HRC/34/50, 17 January 2017, s. 18. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g17/008/79/pdf/g1700879.pdf>
- 72 UN (2017), Report of the Special Rapporteur on freedom of religion and belief A/HRC/34/50, 17 January 2017, s. 18. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g17/008/79/pdf/g1700879.pdf>
- 73 Se Act Svenska kyrkans webbsida "Jämställdhet inom familjen – en förutsättning för all jämställdhet": <https://www.svenskakyrkan.se/act/det-har-gor-vi-jamstalldhet-och-halsa/familjeratt>
- 74 Act Svenska kyrkan (2013), *Teologisk grundtext: En livsbefrämjande tro som vår drivkraft*. <https://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=1563989>
- 75 Act Svenska kyrkan (2016), *Riktlinjer för ett människorättsbaserat arbetssätt inom Act Svenska kyrkans arbete*. Finns att ladda ner här: [c9b9b910-09a0-43ef-8602-409e7114b-2fa.pdf](https://www.svenskakyrkan.se/c9b9b910-09a0-43ef-8602-409e7114b-2fa.pdf) ([svenskakyrkan.se](https://www.svenskakyrkan.se))
- 76 OECD (2011), *Busan Partnership for Effective Development Co-operation: Fourth High Level Forum on Aid Effectiveness, Busan, Republic of Korea, 29 November – 1 December 2011*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/54de7baa-en>.
- 77 CSO Partnership for Development Effectiveness (2010), *Istanbul Principles for CSO Development Effectiveness*. <https://csopartnership.org/resource/istanbul-principles-for-cso-development-effectiveness/>
- 78 Charter4Change (2015, rev 2019 och 2024), "Localisation of Humanitarian Aid". <https://charter4change.org/>
- 79 Läs mer om bland annat CHS på denna webbsida: "Så kvalitets-säkrar vi vårt arbete" <https://www.svenskakyrkan.se/act/om-oss/kvalitetssakring>
- 80 Läs mer om Svenska kyrkans arbete för Agenda 2030 på webbsidan "Agenda 2030": <https://www.svenskakyrkan.se/agenda2030>
- 81 Act Svenska kyrkan (2022), Strategisk plan för Act Svenska kyrkan, rev 2022. <https://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=1716046>
- 82 Act Svenska kyrkan (2016) Riktlinjer för ett människorättsbaserat arbetssätt inom Act Svenska kyrkans arbete. [c9b9b910-09a0-43ef-8602-409e7114b2fa.pdf](https://www.svenskakyrkan.se/c9b9b910-09a0-43ef-8602-409e7114b2fa.pdf) ([svenskakyrkan.se](https://www.svenskakyrkan.se))
- 83 Act Svenska kyrkan (2015), Riktlinjer för policydialog inom Svenska kyrkans internationella arbete. [Riktlinjer för policydialog inom Svenska kyrkans internationella arbete, antaget av Internationella rådet den 5 mars 2015](https://www.svenskakyrkan.se/riktlinjer-for-policydialog-inom-svenska-kyrkans-internationella-arbete)
- 84 Svenska kyrkan (2020), Svenska kyrkans strategi för teologisk utbildning i en global kontext.
- 85 Svenska missionsrådet (odaterat), *Vad är religiös läskunnighet?* Flyer. <https://www.smc.global/wp-content/uploads/2024/06/Rellask-info-SVE.pdf>
- 86 FORB Learning Platform: <https://www.forb-learning.org/>
- 87 Läs mer på Kyrkornas världsråds webb: <https://www.oikoumene.org/about-the-wcc>
- 88 Alla medlemskyrkor listas på denna webbsida: [Member churches | World Council of Churches \(oikoumene.org\)](https://www.oikoumene.org/member-churches)
- 89 Läs mer om Lutherska världsförbundet på dess webbsida: <https://www.lutheranworld.org/>
- 90 Läs mer om ACT-alliansen på dess webbsida: <https://actalliance.org>
- 91 Läs mer om ACT Alliance EU på dess webbsida: <https://actalliance.eu/>
- 92 I den strategiska planen identifierar Act Svenska kyrkan åtta prioriterade målområden för verksamheten:
- Utveckling inom planetens gränser
 - Människors rätt att inte diskrimineras på grund av kön i kyrka och samhälle förverkligas
 - Människors rätt till religions- och övertygelsefrihet i kyrka och samhälle förverkligas
 - Människors rätt till kroppslig och sexuell integritet i kyrka och samhälle förverkligas
 - Människors sexuella och reproduktiva hälsa och rättigheter förverkligas
 - Människors rätt till inkluderande deltagande och trygghet förverkligas
 - Människors rätt till hållbar försörjning förverkligas
 - Människors rätt till liv och värdighet i humanitär kris förverkligas.

- 93 Sveriges regering (2015), Regeringens och svenska civilsamhällsorganisationers gemensamma åtaganden för stärkt dialog och samverkan inom utvecklingsarbetet. <http://www.regeringen.se/contentassets/756e79c7e6d14aca966ab95c85d-8bc50/150701-gemensamma-ataganden.pdf>
- 94 Svenska kyrkan (2015) *Ett biskopsbrev om diakoni*, s. 26. Kan laddas ner här: [Ett biskopsbrev om diakoni - Svenska kyrkan](#)
- 95 Svenska kyrkan (2015) *Ett biskopsbrev om diakoni*, s. 23. Kan laddas ner här: [Ett biskopsbrev om diakoni - Svenska kyrkan](#)
- 96 Nationalencyklopedin, ekumenik. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/ekumenik>
- 97 Nationalencyklopedin, evangelisk-luthersk. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/evangelisk-luthersk>
- 98 Kyrkornas världsråd (2013), *Tillsammans för livet: Mission och evangelisation i en värld i förändring*, s. 38. Svenska missionsrådet och Sveriges kristna råd. <https://www.skr.org/material/tillsammans-for-livet/>
- 99 David J. Bosch (2000) "Transforming Mission Paradigm Shifts in Theology of Mission." *American Society of Missiology Series*, No. 16. New York: Orbis, 2000 (Fifteenth printing), s. 409; Kyrkornas världsråd (2013), *Tillsammans för livet: Mission och evangelisation i en värld i förändring*. s.38
- 100 Bosch (2000), s. 410–411.
- 101 SOU 1997:41 Rättslig reglering, s.181 ff
- 102 Nationalencyklopedin. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/folkkyrka>
- 103 Svenska kyrkan (2024), Kyrkostyrelsens skrivelse 2024:6, Tematiskt kyrkomöte 2024 – Kyrkan i det offentliga rummet, sid 14. [https://www.svenskakyrkan.se/filer/587615/Kyrkostyrelsens%20skrivelse%202024%206%20Tematiskt%20kyrkom%C3%B6te%20-%20Kyrkan%20i%20det%20offentliga%20rummet\(1\).pdf](https://www.svenskakyrkan.se/filer/587615/Kyrkostyrelsens%20skrivelse%202024%206%20Tematiskt%20kyrkom%C3%B6te%20-%20Kyrkan%20i%20det%20offentliga%20rummet(1).pdf).
- 104 Svenska kyrkans internationella arbete (2018), Riktlinjer för Svenska kyrkans humanitära insatser, s. 3 <https://www.svenskakyrkan.se/filer/94774fcb-f00d-476d-85e6-f4328c9241fc.pdf?id=1550475>
- 105 Ibid.
- 106 Peter Lööv Roos (2016), *Svenska kyrkans interreligiösa sammanhang: översikt och exempel*, s. 3 Svenska kyrkan. <https://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=1540503>
- 107 Förenta Nationernas kommission för miljö och utveckling hållbar utvecklings rapport A/42/427 även känd som Brundtlandrapporten publicerad 1987, Nationalencyklopedin, hållbar utveckling. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/hallbar-utveckling> (hämtad 2017-06-05)
- 108 Regeringskansliet (2015), "Att förändra vår värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling. Svensk översättning av FN:s Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development". https://www.regeringen.se/globalassets/regeringen/dokument/finansdepartementet/agenda-2030/att-forandra-var-varld_agenda-2030-for-en-hallbar-utveckling.png.pdf
- 109 Svenska kyrkan (2024), webbsida om hållbar utveckling. <https://www.svenskakyrkan.se/hallbarutveckling>
- 110 Kyrkornas världsråd (2013), *Tillsammans för livet: Mission och evangelisation i en värld i förändring*, s.16. Svenska missionsrådet och Sveriges kristna råd. <https://www.skr.org/material/tillsammans-for-livet/>
- 111 Act Svenska kyrkan (2015), Riktlinjer för policydialog inom Svenska kyrkans internationella arbete, s. 2. https://www.svenskakyrkan.se/Sve/Bin%3a4r/filer/Filer/SK15131_Riktlinjer_policydialog.pdf?id=1317159
- 112 Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/proselytism> (hämtad 2016-10-27) ACT-alliansens tillika Svenska kyrkans internationella arbetes Code of Good Practice anger följande utan att benämna det som proselytism: 3 i.3: Not using humanitarian or development assistance to further a particular religious or political partisan standpoint s. 3.
- 113 Kyrkornas världsråd (2013), *Tillsammans för livet: Mission och evangelisation i en värld i förändring*, s.38. Svenska missionsrådet och Sveriges kristna råd. <https://www.skr.org/material/tillsammans-for-livet/>
- 114 Act Church of Sweden (2019), Position on Sexual and Reproductive Rights (SRHR). <https://www.svenskakyrkan.se/filer/130cd3e9-800e-4fdc-9cac-73734515ed18.pdf>

150
ÅR AV INTERNATIONELLT ENGAGEMANG